

T E X T

- [1] Les obres o trobes davall scrites, les quals tracten de lahors de la sacratíssima Verge Maria, e en cascuna de les dites obres, scrits, responents a una sentència o seria del més prop, insert· al libel o cartell ordenat per lo venerable mossèn Bernat Fenollar, prevere e domer de la Seu de la insigne Ciutat de València, de manament e ordinatió del spectable senyor frare Luís Despuig, mestre de Muntesa e Visrey en tot lo Regne de València. Lo qual senyor, com 10 a devot de la Verge Maria, posà, en la dita Ciutat de València, una joya a tots los trobadors, a onze dies del mes de febrer, any de la nativitat de Nostre Senyor MIL.CCCC.LXXIIIJ., ço és hun troç de drap de vellut negre, apte o bastant per hun gipó, qui mils loharà la Verge Maria en qualsevol lengua. La qual joya, per a dir en aquella, fonch lo dit dia posada en la casa de la confraria de Sant Jordi de la dita Ciutat, e jutgada a .xxv. del mes de mars del dit any. Lo tenor o seria del dit cartell és lo més propsegüent:

NOTES: PREÀMBUL, línia 3.—*sèria*, 'contingut d'un escrit ordenat per les seues diverses parts'; 6.—*domer*, 'en general, clergue que exerceix un càrrec eclesiàstic per setmanes'; 18.—*tenor*, 'contingut d'un escrit', 'text literal'.

L'alta sens par,   humil Verge Maria,
reyna del cel,   deessa trihumphada,
en loch tan alt   és altament pujada,
que Déu tot sol   l[i] porta majoria.

Àngels e sants   l'atorguen per senyora
e l'Eternal   per mare la confessa.
Los de l'infern   temor gran li presenten
y -ls peccadors   refugi la reclamen.

10   Que sia tal,   may lengua dir poria
tots aquells béns   de què ·s troba dotada.
Sols és son fill   Jhesús, qui l'a lohada,
que lo restant   jamés hi bastaria.
Mas, puix devots   li som de cor hi pensa,
perquè d'ingrats   no reportem la colpa,
teniu per cert,   qui mils lahor li done,
haurà de guany   hun bell gipó de seda.

20   Sant Jordi vol   la sua confraria
que ·ls dehidors   attenguen per posada,
lo jorn onze,   après sol·lempnizada
la puritat   de nostra Mare pia.
Jutges tenint,   de gran magnificència,
lo Cabiscol   de la Seu, molt insigne,
y ab don Johan   de Próxida, lo noble,
mossén Luís   de Castellví, magnífich.

CARTELL: 14.—*reportem* (*reportar*), 'adquirir profit o dany d'una empresa, d'una acció'; 15.—*que*, probable errada per *qui*; 18.—*dehidor* (*deïdor*), 'poeta concursant'; 22.—*Cabiscol*, cast. *chantre*.

[2] [Vin]gau-hi tots senyors, per aquell [dia,]
honrant, si us plau, tan bella siti[ada,]
en cobles cinch, endreça o torna [da,]
lengua y estil lo que plasent vo[s sia.]
Que per lahor de la senyora no[stra]
30 dóna lo pris, devotament e pro[mpta,]
lo reverent senyor molt specta[ble,]
digne Visrey e mestre de Munte[sa.]
Frare Luís Desp[uiç,]
Mestre de Munte[sa,]
Visrey en lo Regn[e] de València.

26.—*sitiada* (o *setiada*), 'sessió'; 30.—*pris*, 'premi'

[2 v] RESPOSTA DEL NOBLE DON JORDI SENTELLES, TIRANT A LA JOYA, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA.

De fe, d'amor, la més encesa flama,
Mare de Déu, en lo cel nova dea,
los àngels bons corren a vostra fama.
Lo paraís novellament s'enrama.
Déu infinit de vostra carn s'arrea.
De rich tresor portàs etern cabal.
Neta de crim, ni menys pogués peccar.
Cambra del Fil, El vos póc preservar
taca no us fés peccat original.

10 Mena de flors, incomperable rosa.
De virtut flum, escala, lum e vida.
Dels reys lo Rey, quant vos prés en esposa,
verge restàs sanctifficada y closa.
La pura sanch ab lo Verb s'és unida,
de què ·s seguí nostra redempció.
Morí la mort. Obrà's de salut pont.
Mannà suau manà de vostra font,
vexel sencer de tanta unió.

20 Dels ceraffins pus gran intel·ligència,
enteniment més alt que dels proffetes,
l'amor que us té, la increada scència
e aquells secrets de la vera ·xistència,
vos són uberts, princessa de perfetes.

[I] 13.—*restàs*, a l'original *rastas*; 15.—*de què*, orig. *de que*

[3] Deliberant Déus pendre vostre vel,
donà-us lo que pot dar l'Esperit Sant.
La Trinitat vos il·luminà tant
que ·l vostre nom alegrà tot lo cel.

O plenitut de caritat eterna!
Tot quant obràs són actes meritoris.
30 Morint Jhesús fós de dolor sistema,
timó segur ab què ·l món se governa,
riu per regar los deserts purgatoris.
Archa de pa, colona de gran fe,
vós preveniu de mercè les favors.
Mare de tots, o excelent recors!
Lo món perdut vostre pilar sosté.

En pus alt loch, d'excelça monarchia
majordom sou, en lo gran cel de viure.
Glòria, laus, canten ab armonia
40 àngels e sants. E tota gerarchia
mira en vós lo que no • s pot escriure.
Plena de dons e de béns gratuïts.
Imperadriu pel immortal tresor.
Objecte clar, eminent esplendor.
Copiós past dels eternals convits.

[3 v]

Tornada

Reyna gran, remey dels afligits.
En fer-vos tal, mostrà Déu son poder.
Per a tal fi, millor no us pogué fer.
Delit segon sobre tots los delits.

II

RESPOSTA DE MESTRE CORELLA, AB RIMS ESTRAMS,
EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Terme perfet de de l'etern consistori,
goig sens tristor de nostra vida trista,
vós sou l'estel per qui la seurà boira
ha pres bandeig d'aquest món ydolatre,
ver Déu mostrand vestit de nostra sarga.
Guiant-vos Déu per una dreta senda,
passàs lo port sens pagar a l'entrada.
E mostre's ver que, stant dins lo sepulcre,
lo vostre cors nunca ·s pogué fer cendra,
10 lo qual, vivint, matava tots los vérmens,
puys era carn d'Aquell, qui ans del segle
vos elegí perquè li fósseu mare.

[II] 4.—*bandeig*, 'exili'; 9.—*nunque*, llatíisme, 'no mai', orig. *nunque*

[4]   Dins hun instant   s'acabà lo retaule,
pus net que ·l sol,   de vostre cors insigne.
Usant de seny   fés vot serieu verge,
a Déu servint   de frescha nova fruyta.
Dins en lo clos   de vostra mare casta,
partint lo cap   de Satanàs en peces,
verge filàs   a Déu la vestidura
20 ab què, vencent,   combaté lo diable.
Déu vostre fill   tingués dins en la claustra
en gran repòs,   dormint en vostres liris ab tal delit,
que y redosà nou mesos, per vós passant
com raig de sol per vidre.

                  Vida dels morts.   Dels esmortits alquermes,
pa de salut.   A Déu vós donant vida,
de l'Orient   vos feren homenatge
senyors e reys.   Del món prínceps il·lustres,
mirant l'engast   Jhesús en vostra falda,
30 adoren-vos,   mare de Déu e filla.
E vós, humil,   sens fel coloma y tortra,
lo Fill portàs,   circumcís en lo Temple
per desliurar   lo món de la ley morta.
Aprés, fogint,   lo fogís en Egipte
ab tal dolor,   que nostre cor vol rompre
veure-us fogir   ab Déu, Verge partera.

20.—*combaté*, orig. *cobmaté*; 21.—*claustra*, 'úter'; 25.— *alquermes*, 'electuari en la composició del qual entraven el quermes animal i altres substàncies excipients'; 31.—*sens fel coloma y tortra*, al·lusió a Lluc, II, 22-24;

[4 v]

Ab greus treballs lo tingués prop lo Cayre,
ffilant, cosint, passant la vida pobra,
d'on meresqués que fos vostre subjecte
40 aquell Déu gran que tot lo món governa.
Vós lo tornàs set anys après l'exili,
e ja fadrí lo perdés en Judea.
Cobràs-lo prest ab tal obediència,
que ·n Natzaret se mostra lo pou fondo
d'on Jhesucrist, ver Déu, portava l'aygua
per fer servey a vós, nostra senyora.
Y en lo convit li fés cuytar miracles,
d'on clar se veu nunca us dóna repulsa.

Tingué record, clavat enmig de ladres
50 Déu vostre, tot de vós, al peu del cedre.
Per tot lo món residís en persona,
passant turment major que tots los martres.
Com no morís fon singular miracle,
que l'univers tot se devia perdre
sentenciant lo jutge ·n contumàcia.
Mas al terç jorn, vos entrà dins la cambra,
cobrat l'esfalt de vostre bell vericle.
Morta la mort, lo vés sobre los núvols
al cel volant, perquè ·ns paràs cadira
60 tenint als peus los çeraffs per estrado.

Tornada

38.—*vida*, orig. *viba*; 42.—*en*, orig. *et*; 48.—*nunque*, orig. *nunque*; 52.—*martre*, 'màrtir'; 57.—*vericle*, 'beril·le'; 60.—*peus*, orig. *pens*.

[5] Deu anys e dos dels apòstols maestra
Déu vos deixà, perquè ·ls fósseu reffugi,
ffins que pujàs, tenint en la mà [c]epte
alt, sobre ·ls cels, passant lo més alt cercle,
ab cors pus clas que relluent carvoncle,
emperadriu, sient a la part dreta.

III

DE MOSSÈN BERNAT FENOLLAR.

PREÀMBOL DREÇAT AL SPECTABLE SENYOR FRARE LUÍS
DESPUIG, MESTRE DE MUNTESA E VISREY EN LO REGNE
DE VALÈNCIA.

Mirant, senyor de molta reverència,
l'alta y humil, que tots los sants avança,
quant pren renom en aquell Puig de Franca
e gran lahor en lo Puig de València.
Vist, per semblant, de Xàtiva lo puig
pujar-la molt ab lo puig de Muntesa,
d'on mestre sou, molt espectral Puig,
senyor Visrey, pujat per saviesa,
ab gran rahó sobre ·l puig la pujau,
10 puix és dels puigs, al puig més alt pujada.
Yo, flac pujant, si puge tal pujada,
puig per lohar la que vós, Puig, lohau.

[III] 3.—*Puig de França*, nom catalanitzat de la muntanya i ciutat francesa de Le Puy-en-Velay (departament de l'Alt Loire), que durant l'Edat Mitjana va atraure molts peregrins a la Verge Negra del Puy que s'hi venerava;

[5 v]

RESPON, SOLS PER HONOR, EN LAHOR DE LA
VERGE MARIA.

Puix Déu jamés les gràcies nos dóna
que per les mans, Verge, de vós no passen,
vença, yo us prech, los vicis que m'encalçen,
il·luminant lo meu tan fosch entendre,
vós, de la mar
estel molt clar.

E per homil tan digna de corona,
que tots los sants per sempre que us lohassen,
seria poch als mèrits que us exalçen,
10 puix l'Incomprens haveu pogut comprendre.

O flor de llir per l'àngel saludada,
Déu concebés fen-vos d'Aquell serventa,
e sens dolor parís, de Qui sou filla,
verge restant per virtut de l'Altisme,
tan dignament
preherent,
que governau la màchina creada.
Mare de tots, e més que tots contenta,
sens vostres prechs vostre Fill no ·ns afilla,
20 vós sols causau que ·ns done son regisme.

Del paradís sou vós la dreta scala.
Lo cel poblant, reparau la ruhina.
Eva ·l perdé, vós lo guanyàs per mèrits,
Eva ·ll tanchà, e vós obrís la porta,
que sou la clau

8.—*que*, orig. *qne*; 11.—*llir*, orig. *llix*; 20.—*regisme*, 'reialme'

[6]

d'aquest palau,
hon Déu Jhesús   ab si tant vos eguala,
que son voler   ab lo vostre s'affina,
ni basten may   los nostres grans demèrits
30 perdre tal loch,   si vós nos féu escorta.

Alta sens par,   lo Fill vos dehiffica,
puix vostre grau   los àngels sobremunta.
Tan solament   d'èsser Déu sou exempta,
tot l'als preniu   de virtuts, com lo centre
dels sants major.
Ab gran favor
loha-us lo món,   lo cel vos gloriffica,
l'infern vos tem,   tant sou ab Déu conjunta!
De vostre cors   rebé Jhesús la ·mprempta.
40 Vós l'engendràs,   bell home ·n digne ventre.

Mare de Déu,   dels àngels alegria,
font de saber,   dels apòstols maestra,
pilar de fe,   dels martres sants devisa,
flor odorant,   de les vèrgens bandera
tenint regnat.
De pietat
penàs de mort   quant vostre Fill moria.
Cambra de goig.   Del cel bella finestra,
Vós sou virtut   que ·ls vicis tots abisa,
50 mèrit guanyant   en tot quant fós obrera,

[6 v]

Endreça
Pura del tot, vostra vida tal era
que may pecar pogué ·n neguna guisa.
Ab tals lahors, l'obra mia, poch destra,
a vós endreç, homil Verge Maria.

IV

RESPON MOSSÈN FRANCÍ DE CASTELLVÍ, EN
LAHORS DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Mare del Fill al Qual sou vera filla,
empelt novell florint fruyta novella,
dau-nos espill de la lum que us espilla.
Per hun dir bell de vós, flor sempre bella,
no us deman tall que yguale tan gran talla,
la qual recull més que ·l cel no reculla.
Mas yo no call, hi veig que ·l meu dir calla,
hi quant més vull, menys dich, per molt que vulla.

De l'arbre ·ntich de vida, vós sou rama
10 que ·ns avivau, portant Déu que l'om rema.
Reina del cel, sol Ell pot ser-vos rima,
car nostra veu tostem seria roma.
Fundada sou en monts florits de rama,
la lun· als peus, qu· adés cya, ·dés rema,
fènix estram, ab vós negú no rima,
donchs, ¿què us dirà l'om qui ve pech de Roma?

[IV] rúbrica.—*lahors*, orig. *ladors*; 9.—*antich*, orig. *·nteih*; 14.—*cya (dar)*, 'remar cap arrere, tirant el puny del rem cap a popa'; 15.— *estram*, probablement *estrany*;

[7] Virginal ros hi molt reflagant rosa,
 Déu ha despés per vós tan gran despesa,
 que ·n vostre clos més gràcia troba ·nclosa,
 20 qu· altri no hattés ni après Déu n'és pus atesa.
 Donchs, flor de llis, de fe columpna llisa,
 ¿qual millor ús del que lohar-vos usa?
 ¿qual bon avís si amar-vos no ·ns avisa?
 ¿qual més confús que dir-vos may confusa?

O clara font que de continu mana
 béns infinits, e justament los mena!
 Vós nos salvàs de la plorosa mina
 en què ·ns llançà una viciosa mona.
 Vós lo manau a ·quell Senyor que us mana
 30 des c· obehís la veu de l'alta mena.
 Vós dejunàs contra ·l Satan que ·ns mina;
 ara paschau ab Déu la dolça mona.

Déu fon batut hi vós en Ell batuda,
 content, penat, vós contenta y penada.
 Ffon tan sabut que vós, per Ell sabuda,
 ni haveu errat, ni fer pogués errada.
 Per tal recort, Déu, que tant se recorda,
 en l'alt convit de ses mans vos convida,
 hi ab dolç acort de més béns vos acorda,
 40 que no ha partit en la restant partida.

17.—*reflagant* (*refragant*), 'flairós'; 20.—*hattés* (*atendre*), part. passat; 22.—*millor*, orig. *millosr*; 28.—*viciosa*, orig. *uciosa*; 32.—*paschau*, possible deformació de *pàixer* (*péixer*), 'menjar', per analogia amb el part. passat *pascut* (no figura al DCVB)

[7 v]

De l'altar sant, vós, santa, vós sou l'ara
en qu· adoram lo forment de vostr· era.
D'açò ·s yrat lo Diable qui ·ns yra,
perqu· és vençut de vós. En aquell· ora
vós lo vencés, hi tantbé ·l vençeu ara,
deffennent l'om qui d'aquell sobrat era.
Vós limitau la sua cruel ira.
Vós soccorreu lo peccador si ora.

Déu per bon alt, d'omil vos fa tan alta,
50 que ·l Fill beneit concebeu vós, beneyta.
Per hun tal salt, natura humana salta tant,
que ·l Maleit no la té pus maleyta.
Déu vos ha ·let, ans dels segles eleta,
és-vos devot hi vós d'El molt devota.
Déu és perfet hi vós per Ell perfeta.
Vostr· és lo vot en lo cel, quant s'i vota.

Tornada

Sol clar e net, Verge mare molt neta.
L'umanal cot Déu no vestí, ni cota,
fins aver fet vós, reyna tan ben feta,
60 a qui per dot, espòs y fill se dota.

48.—*peccador*, orig. *pccadcor*; 58.—*cot*, 'peça d'abric amb mànegues, semblant a una casaca, que portaven dones i homes antigament i que entre gent rica solia adornar-se amb pell per les vores'.

- [8] ELL MATEIX, MOSSÉN FRANCÍ DE CASTELLVÍ,
CAVALLER, PER HONOR DE LA JOYA, EN LAHOR DE LA
VERGE MARIA, EN LENGUA CASTELLANA.

Del gran Redemptor madre hi esposa,
consuelo, reparo de los peccadores.
Del muy Soberano espijada rosa,
en quien el Eterno se huelga e reposa.
Mejor de las buenas y an de las mejores.
De Dios alabada. Si poco te alabo,
si mi lengua estando el tu loor corre,
yo bien lo comienço, mas nunque l· acabo,
que ·nprender lo arte por legar al cabo,
10 es querer fundar babilònica torre.

Amiga de Dios en el siglo creada,
y antes que naciesses por Dios escogida.
Nasciendo ·n el ventre, nuncha manzillada,
nasciendo ·n el mundo, muy glorificada.
De todas virtudes toda guarnecida,
pues todos tus actos por siempr· an merecido
y jamás cessaron tus obràs perfetas.
Ya no - s maravilla si tanto has subido,
que todo ·l restante de Dios has vencido,
20 ángeles mil, patriarquas, profetas.

[V] 5.—arc, és a dir *aun*; 11.—*el*, orig. *cel*; 21.—*ciprés*, orig. *après*

[8 v] Palma, ciprés, flor, tálamo, nuve, luna,
templo, gozo, vida, fe, luç y luzero,
cedro, nardo, mirra, persona comuna,
cent mil son tus nombres, mas tu, sin par, una.
Sin par, hi segunda después del Primero,
el Qual encarnado de tu carne pura.
O quant pura ·l alma, quant santa sèria!
Pues bien a la dretxa de Dios te figura
Davít, rey profeta, maguer creatura,
30 viendo ·l Creador que de ti nasc[e]ría.

¿Qué viera después el gran evangelista
en ver tu corona de las dotze estrellas?
¿Qué vieron los honos? ¿Qué más vio el salmista?
Viendo que sal·lías, aurora prevista,
a etxar las teniebras con luç hi vençellas.
Luç de la qual sabes lo mutxo que sabe,
uç de la qual puedes todo quanto quieres,
luç de la qual, gràcia jamás no te cabe,
luç de la qual sola pienso que te alabe,
40 pues otri desir no podria qual eres.

El sol eres tú, do fizo Dios estancia,
de quien el esposo lucido saliera
mas virgen dexara. Ni vergen constància
passando por ella Divina Sustancia,
la qual ningún danio jamás consentiera.

22.—luç, orig. *Inç*; 26.—*Qual*, orig. *qñual*; 29.—*maguer*, 'encara que'; 30.—*de*, orig. *da*; 32.—*tu*, orig. *te*; 33.—*honps*, probablemente *homos*, 'homes'; 40.—*otri*, 'altre'; 45.—*consentiera*, orig. *eonsentiera*

[9] Pues tú, madre virgen, tú, virgen donzella,
tú, virgen prenyada, tú, virgen parida,
tú, la melezina de nuestra querella,
tú sola y tu Fijo fuerdes quitos d'ella.
50 Mas El, y tú en El, la pagastes complida.

Endreça

De los patriarchas deseada estrella,
d· ángeles ornada, de santos servida.
O quan sobre todos Dios te crió bella,
qu· El, no viendo madre ni tú siendo aquella,
d· El fueras ahún la más alta y lúcida.

VI

RESPOSTA DE MOSSÈN BARCELÓ, CAVALLER, PER LA
JOYA, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA.

Obriu, obriu, senyora, vostres còffrens
del tresor gran que Déu vos té ·n comanda,
feu·n· a mi part, puix de vós may s'estancha
fer·nos grans béns, que ·n vós per tostemps brollen,
y tendre sforç, armat de vostres launes,
que són d'acer que jamás se pot rompre,
y passaré devant l'artellaria,
puix de virtuts teniu forjat lo ceptre.

49.—*quitos* (*quito*), 'lliure'. [VI] 5.—*launes* (*llauna*), 'làmina, fulla prima de metall o d'altra cosa', dial. *llanda*

[9 v]   Dalt en lo cel   està seyta ·n l'estrado,
10 qu· és de per si   en quarta jerarchia,
aquella qu· és   Mare de Déu hi verge.
Més alt, son Fill.   Los sants prop de ses falde.
Per mantell, sol,   la luna, per catiffa.
Recolzadors,   evangelistes quatre.
Vestida d'or,   d'esteles gran corona,
varietats   de dignitats per sercle.

                  Tal vos forgà,   que no prenint la forga
Jhesús de vós,   fóreu feta sol fènix.
Tots ho cantam   tots jorns en nostra Sgleia.
20 Puix vos creà   mas alta ·n lo principi,
en ser homil, tan baixa us volgués metre,
que lo més   Alt de vós féu tabernacle.
Per hun parlar   que digués «*fiat michi*»,
vos ahombrà   la virtut de l'Altisme.

                  Gustau de Déu   lo que ·ls àngels no gusten,
perquè ab Ell   de vós haveu fet mescla.
Y quant morí   d'aquella mort tan aspra,
vós ne prengué   dins vós la part entegra.
Procurador   de tot l'univerç poble,
30 vexell de fe,   cavaller invencible,
bé us és degut   de força real ceptre,
puix prop la creu   morir vés lo Messies.

23.—«*fiat michi*», per «*fiat mihi*», al·lusió a la salutació de l'àngel, Lluç, I, 38; 28.—*prengué*, orig. *perngué*; 28.—*entegra*, 'íntegre'; 33.—*conversàs*, probable errada per *conservà*.

[10] Vós conversàs de virtuts circuhida,
de l'enemich nunca us temptà l'exèrcit.
Tot quant tingués, per Déu, donàs a pobres.
Quant no tingués, donàs per lo prohisme.
Vós exercís actes de tan gran mèrit,
que res no fés que no fos sant misteri.
Gran cosa ·nprén lo que scriu vostra vida;
40 més fés que tots los sants de vida santa.

Tornada

Mare de Déu, lo pes de mes grans colpes
m'a derrocat, ferint-m· ab mortal fletxa.
Yo só ben cert no seran res mes naffres,
si ·m dau l'exarm que tots los tristes exarma,

VII

EL MATEIX, MOSSÈN BARCELÓ, CAVALLER, PER HO-
NOR DE LA JOYA, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, EN
LENGUA CASTELLANA.

O Virgen santa, senyora!
O madre de Dios y fija!
Senyora por quien agora
ell alma qu· es pecadora
tú remedias su fatiga.
Tú, de los tristes consuelo,
de los errados aviso.
Tú fiziste abrir el cielo
que cerró ·l antigo agüelo.
10 Tú nos diste paradiso.

44.—*exarm* (*eixarm*), 'pràctica supersticiosa per a guarir malalties amb oracions combinades amb certs medicaments empírics'.

[10 v]   Virginidat tan entera
                  es cosa qu· a Dios le plaze.
                  Mas humildat fue tercera
                  en que la falta primera
                  para todos se desfaze.
                  Creada, y la permanència
                  sin obligación alguna,
                  tienes a Dios en presencia
                  i El a ti en reverencia
20   do ni s· iguala ninguna.

                  Dios, que bien pudo fazerte
                  la mas alta, ya lo fizo,
                  no dexando de quererte
                  y de sempre obedecerte:
                  todo lo que quieres, quiso.
                  Tú como a Dios le adora,
                  tú como la madre le manda,
                  tú como Amor le ·namora,
                  y tu, del servey, senyora,
30   nunqua jamás te desmanda.

                  Tu miedo del enemigo
                  privado del bien eterno,
                  tal vida tiene contigo,
                  que si tu nombre le digo
                  fuyendo se va [a]l inferno.

[VII] 20.—*ya*, orig. *ia*; 33.—*fuyendo*, orig. *fuiendo*

[11] Nunqua jamás allegó
a ti, jamás, d· una legua.
Quando pudo dar, te dio
aquel Dios, que se vestió
40 de tu sangre y de tu ceda.

El sol sin color temblando,
triste la luna y oscura,
tú, cerca la cruz, lorando,
tú con esfuerço esforçando.
¿Quién nuestra salut procura?
Tú, que la fe recibiste
que stava ya por el suelo,
tú, triste, la recogiste,
tú, muy alegre, la diste.
50 Tú nos fazes ver el cielo.

Tornada

¡O reyna muy enxalçada
con Dios, tu Fijo, lucido!
Si ·n mi dezir fago [er] rada
por no t· aver bien loada,
perdón y mercet te pido.

37.—*legua*, orig. *luega*; 38.—*quando*, confòs amb *quanto*.

[11 v] RESPOSTA DE MESTRE ALCANYIÇ, MESTRE EN MEDICINA, EN LAHORS DE LA VERGE MARIA, PER LA JOYA.

Per vós loar he mester vostra força,
redundant font de gràcia complida.
Al qui us donà dignitat infinida
me comanau, puix prés de vós l'escorça.
Parlant ab Ell, fent-me vós la dreuera,
l'enteniment restant il·luminat,
Ajuda sent de vós, quant só ·ncontrat,
car yo, sens vós, en peccats me perdera.

Vós concordau, transcendement e vera,
10 ab Jhesuscrist de tot peccat discorde;
per tant ab vós, no ·n pot ésser concorde,
original, ne d'alguna manera.
Per què mellor no pot ser creatura
que divinal, d'on peccat no rebeu.
E més que sou, vera Mare de Déu,
si com no pot ésser millor, natura.

Déu bé pot fer racional factura,
e la rahó clarament ho demostra,
e produir a vós, senyora nostra,
20 e tal poder en vós fer-se apura.
D'on se conclou peccat a vós no plega
instant algú, de tot lo vostre sser.
Qui speculant d'açò no troba ·l ver,
baix esperit o superbo l'encega.

[VIII] 12.—*manera*, orig. *manera*; 18.—*ho*, orig. *Po*.

[12] Vostra virtut gràcia no denega
a qui la vol. E voler caseu ·n vulla.
¿Qui serà ·quell qui vostre procés culla,
qu· ab rahons grans ben instruït no crega,
qu· axí com Déu a no-res fa concebre,
30 Ell, influïnt lo creat, e no scàs,
concebre us féu lo seu Fill, qui salvàs,
glorificant, tots los qui ·l volen rebre?

Per mellor fi, que tots podem percebre,
a Déu plagué Fill resultàs comú
d'Ell e de vós, en supòsit tot hu,
la deÿtat sens minvar ni decebre.
Los atributs altres, que ·n Déu han forma,
caseu per si vostre Fill informant,
e per Aquell tots creats acabant,
40 lo Qual, per vós, lo deformat reforma.

Tornada

Vostra bondat tant ab Déu se conforma,
que pur creat no pot, ab lo creant
proporció tenir més acordant.
De tots creats vós sou complida norma.

[12 v] RESPOSTA DE MOSSÈN JOHAN DE NÀGERA, PREVERE,
EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, PER HONOR DE LA
JOYA.

Molt més que spectable   senyor virtuós
e molt reverend   mestre de Muntesa,
visrey militíssim,   dir vostres lahors,
vostra bona fama   vos diu qui sou vós,
e molt més los fets,   e no menys la ·mpresa
venint a lohar   la mare donzella
d'aquell Redemptor   de tota natura.
Jamés Déu creà   tant noble persona,
hunint aquell Verb   fet carn dins son ventre,
10 per qui som hunits   en pau sempiterna.

En l'ànima nostra   los nostres factors
no y han res obrat,   sinó sols l'Altisme.
Aquells s'entitolen   pares e senyors;
per la senyoria   que tenen del cors
pagam per lo tot   lo cens e luïsmo.
Mes Déu elegí   a vós per deessa,
del Sant Esperit   après fos requesta
Jhesús vostre fill,   esperant resposta,
après que digués   «fiat», se féu home,
20 lo Verb eternal   fet carn de carn vostra.

Lo vostre sant temple,   hun sol gra de mill,
jamés lo pogué   temptar creatura.
Mes Déu, con Llinceu,   mirant vostre spill,
de vostre linatge   volgué tenir fill,
que tot fos de vós   e d'Ell genitura.

[IX] 15.—*cens*, 'dret real que es paga al senyor de béns immobles, damunt el fruit d'aquests, a canvi del domini llur o d'un cabal de diners'; 15.—*luïsmo* (*luïsmo*), 'dret que cal pagar al senyor del domini directe quan s'alienen les terres o possessions que d'ell es tenen a cens', cast. *laudemio*; 16.—*deessa*, orig. *deessa*; 23.—*Llinceu* (*Llinceu*), un dels quaranta fills d'Egipte, espòs d'Hipermetra, rei d'Argos i pare de molts herois mitològics.

[13] Vostres inundes sanchs e santes paraules
en hun sol moment tengueren tal força,
que Déu se huní ab vostre pur bàsem.
Donchs, mils se pot dir que sou de Déu mare
30 que dona del món, del Fill qu' és partera.

Senyora dels àngels, regina del cel,
lum guia del món. Vós fés medecina
guarint aquell túxech, amarch com a fel,
que per la gran vibra, ab lloure de mel,
tots érem ficats, posats en ruhina.
Vós sola tingués la infançonia
e tot lo rescat, per rembre la tara,
e teniu l'engüent que munde les taques.
Per tant, lo qui vol sens vós ajutori,
40 jamés trobarà uberta la porta.

Donchs, cesse la ploma, lexem lo paper,
e lohe-us Aquell qui us ha tal creada,
que totes les lengües, libres ni saber,
són hun gra d'arena, el vostre valer.
En poch metres, donchs, com sereu lohada,
de vostres virtuts se'n fa breu sumari,
que y diga caseu en soles cinch copies.
Mas, ¿com se pot fer? Abans posaríem
l'aygua de la mar dins una cistella,
50 que vostres valors posar en tal nombre.

29.—mare, orig. *mar*; 33.—*túxech* (*túixec*) 'verí'; 34.—*lloure*, 'menja que es mostrava als ocells de caça per atraure'ls cap al caçador'; 35.—*ficats* (*ficar*), 'punxar', 'picar d'agulló'.

[13 v]

Tornada

Abans que ·l món fos, per Déu fos eleta,
perquè de sos béns fósseu despensera.
Prenent vostra carn a si tan conjunta,
de quant fer volgué, vos féu la senyora,
e donchs ¿qui pot dir en tal sement tacha?

Endreça

Plena de tresors e dons ineffables,
més plena de Déu ¿e qui us pot comprendre?
No y basten los cels; molt menys tot lo segle.
No sols per a vós sou molt més que bella,
mes als miradós sou pur esmaragde.

X

RESPOSTA DE L'HONORABLE E DISCRET EN BERENGUER
CARDONA, NOTARI, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT
A LA JOYA.

Sagrat vaxell, archiu sobreycel·lent,
sentits humans no basten, ne sciències,
a recitar vostres grans excel·lències,
fent-ne report o dictat competent.
Si vull rimar del que us sent insignida,
serà ·ffegir gota d'aygua en la mar,
o dins gran foch havent flama sens mida,
per fer augment,
hun petit plech de busques ajustar.

[14] 10 Los vostres dots si ·ls vull especular,
especulant me fall tota sciència,
sient no ·m trob ne tinch experiència,
esperiment no sé, per veure ·n clar.
Que ·ls atributs vostres, incomprendibles,
sobrexcel·lint tot sentit fatigós,
saber humà los prenga deduhibles,
per metre ·n rim
de grau en grau, segons haveu fet vós.

20 No y ha repar a nostres greus errors,
sol incarnat en vós, restant punçella;
no y ha remey, sol part de maravella,
que vós parís infantant sens dolors;
no y ha consol ne res que justifique
sol concebut perquè us humiliàs;
no y ha socors axí prest mundiffique
de tot excés;
si no ·s d'Aquell sol, que vós alletàs.

30 Vós sola sou que mill crim suportàs,
vós sola sou neta de tota colpa,
vós sola sou que ·l peccat vos descolpa,
vós sola sou que la fe conservàs,
vós sola sou preccel·lint totes dones,
vós sola sou mare de tots los fels,
vós sola sou bona, sobre les bones.
Bonifficant,
vós sola sou que dreçau nostres zels.

[X] 12.—*scient (escient)*, 'sabedor'; 18.—*haveu*, orig. *havent*.

[14 v] Lir transcendent que regiu en los cels,
en los trons alts portant reyal corona,
hon pietat a vós prest s'abandona.
40 Desventurats seran vostres rebels
car governau tots los fets ab aqueta
e lo Jutgant vos és prest obehir.
Deffallent, donchs, aquesta preeleta,
agenollats
devotament, vullam semper servir.

Tornada

Mare de Déu que de tots crims sou treta,
a ·quest servent qui no ·s pot contenir,
donau-li sforç, que los vicis obmeta,
y ab ver intent,
50 de sos peccats se puyxa penedir.

Endreça

Jutges galants, per bé que yo ·m sotsmeta,
no ·m denegueu per lo meu pobre dir.
Si la liquor gustar volreu molt neta,
del meu dictat assaboriu, qu· ell la us farà sentir.

41.— *fets*, errada per *fels* (*fidels*)?; 41.—*aqueta*, segurament italianisme (*accetta*), que designa una eina de la construcció, registrat ja en un text català de Nàpols, de 31-III-1446, que fa: «a VIII altres homens que ab capes e achetes adobaren la via per hon pogués passar lo dit lenyam...» (*Testi e documenti de storia napoletana publicati dall'Acadèmia Fontaniana, Fonti aragonesi*, X, vol. II, Nàpols, 1979, p. 123).

[15] LO MATEIX BERENGUER CARDONA, NOTARI, A LA HONOR.

Mare de Déu, eternalment prevista
tal qual huy sou e per semper sereu,
que us procrehà, segons que ·ls cels se veu,
lo Déu inmens d'aquella ·ternal vista.
Donchs, ¿qui pot dir del Qui féu l'ignocència
qui fonch primer, vos comprés lo mal fet,
per bé privàs de tant de beniffet
lurs successors?
És aquell do prexcel·lent d'excel·lència,

10 Sinderitzant aquella preciència
d'aquell Déu gran qui tal vos ha previst,
que res no us tólch de quant en vós ha vist,
ne ·s póch mudar ne causar differència.
Que sostenir no ·s pot ab versemblança.
Qualsevol call; qui rahon l'altra part.
Ne ·s deu rimar que ab la rahó s'apart,
que us pogués fer
acort algú tan vil desconsonança.

20 ¿Qui viu tan cech que ·s prenga ·n tal parança,
puix vós, coneix, que sou tan singular,
ne que ·l Jhesús se'n volgués encarnar,
que ·l vil Satan vos pogués fer ultrança?

[XI] 9.—*petit*, usat ací amb connotacions afectives; 10.—*sinderitzant* (*sinderitzar*), 'aplicar la sindèresi, és a dir, la capacitat natural per a jutjar rectament'; 19.—*parança*, 'parany'; orig. *paranca*;

[15 v] N· és presumir que ·l Verb bastís sa pasta
sinó de sanchs nets e sens peccat.
Donchs, ¿qui pot dir qu· ajau participat
lo vil insult,
que, ·n general, a tot lo món desguasta?

Obriu los hulls, si lo saber no us basta,
perquè mireu lo grat sobrexcel·lent,
30 del qual féu dot lo Déu omnipotent
a Verge quant l'ànima li s'embasta,
que no permès que vengués sots la vena
de l'excés vil que ·s diu original,
que privà tots quants som, en general,
mas, exercint
acte ·xcellent, que us féu del do grat plena.

Levau, levau, senyor, dels hulls la bena,
perquè veureu en clar a totes parts.
E no tingau los hulls axí ·nlaçats,
40 mas que gardeu, com fa ·l qui ·s desenbena,
y en clar mirant de quant és graciosa
com meresqué, Verge, per ser humil,
per mer ésser d'aquell Déu tan gentil,
que sol moment no ·s pot trobar del peccat viciosa.

[16]

Tornada

Reyna dels cels, Verge molt piedosa,
a nós, ingrats, puix vos som recorrents,
e del peccat que fem, vers penidents,
feu que tingam
50 en los cels alt glòria luminosa.

XII

RESPOSTA D'EN PERO PÈREÇ, NOTARI, EN LAHOR DE LA
VERGE MARIA, A LA JOYA.

Qui s'atreveix vostres lahors comptar,
reyna del cel, en vós la excel·lència,
prou no atén ni menys la gran clemència
qui massa tem enpendre tal gosar.
Del vell Adam, ¿qui reparàs la colpa,
e per humil portàs nostra salut,
essent lo món de vicis ja vençut
e del Satan qui tots jorns nos incolpa?

En les virtutseroyques nadant

10 passàs lo golf d'aquest peregrinage.
Ni de peccat sentir pogués ultratge,
en tot quant fés, vós sola meritant.
O quant sobràs la dignitat humana!
Ans que naixqués Déu vos santiffichà,
magnificant al Qui us magniffichà,
Minerva gran e nimpha de Diana.

48.—*peccat*, orig. *peccar*. [XII] 3.—*atten*, probable errada per *ateny*; 13.—*humana*, orig. *hmana*; 16.—*Minerva*, deessa romana que presidia les ciències i les arts; 16.—*Diana*, deessa romana de la caça.

[16 v] Sarra, Judith, Ester, Abigahil,
nocturnes són, en vostre sguart aquestes.
¿E què diré? De tots los sants les gestes
20 vós excel·liu en gràcies deu mil,
a dreta part de Déu, portant corona
dels dotze stels qui sant Johan escriu.
L'ome per vós en paradís reviu,
quiti del foch qui als mals no perdona.

L'enginy de l'alt d'aquell pus savi rey,
ni ·l primer hom ans de caure ·n los braços,
ni sant Johan de Jhesús en los braços,
tant no sabé. O lum de nostra ley,
los alts secrets de Déu sentiut totora!
30 Àngels e sants vencent de caritat,
creada fós en suma puritat,
estel de mar e rutilant aurora.

Verge parís aquell sol resplendent
Déu infinit, rebent gràcia ·nfinida.
Eternalment de l'Etern elegida,
terme perfet del Verb omnipotent.
En vós s'ateny tota perfecció,
enperadriu de paradís e guia.
Ni may falliu al qui de vós confia,
40 mare de tots, espill de quant és bo.

17.—*Sarra* (Sara), muller d'Abram, figura de Maria; 17.—*Judith*, orig. *Judich*, heroïna jueva que tallà el cap a Holofernes, figura de Maria; 17.—*Abigahil* (Abigaïl), muller de David, al qual havia alimentat en el desert, figura de Maria; 24.—*quiti*, 'lliure'; 27.—*braços*, orig. *hraços*; 32.—*rutilant* (*rutilar*), 'brillar intensament'

[17]

Tornada

Reyna ·ccel·lent,   supplich no mireu, no,
lo meu flach dir,   mas quin voler lo guia.
Més plaent fon   mealla de Sofia
que ·l temple d'or   del gran rey Salamó.

XIII

RESPOSTA D'EN JOHAN VERDANXA, NOTARI, A LA JOYA,
EN LAHOR DE LA VERGE MARIA.

Pont del gran cel,   de parahís escala,
verger tot sol   en clos de paret noble,
vós navegàs   aquella richa bala
del gran tresor   obrat dins vostra sala,
d'on se pagà   rescat de tot lo poble.
La fèrtil nau   portant lo pa de vida
de terres luny   del cel imperial.
Vós fés finit   a l'Infinit sens mida,
preconitzant   ab gran pública crida
10 lo gran repòs   e pau universal.

Tan altament   alçàs de fe l'antena
quant Gabriel   vos portà l'ambaxada,
que, consentint,   obrís dels cels la mena.
Déu concebés   enclòs dins vostra cena
d'on pres la carn   de vostra carn sagrada.

43.—*mealla*, 'moneda ínfima, de valor de mig diner'; 43.—*soffia* (*sofia*), 'saviesa'. [XIII] rúbrica.—*Verdanxa*, orig. *Verdauxa*

[17 v]   Vós esperàs   ab ferma esperança
                  l'eternal Rey,   ver Déu hy vostre Fill.
                  Vós lo parís,   de vós prés la senblança,
                  mare li sou,   hi verge sens dubtança,
20 lum de les lums   hi clarejant espill.

                  La caritat   dins vós fonch tan intensa,
                  que ·l Fill de Déu,   qui tot lo món amanta,
                  contenta fós   que, ab dolor immensa,
                  per fer liberts   als catius de remença,
                  sofferís mort   ensemps hi pena tanta.
                  De vós morir,   ab voluntat molt ferma
                  prompta us mostràs,   si fos estat mester.
                  Vostra dolor   en tal grau se refferma.
                  Pus excel·lent   a vós, màrtir, conferma
30 la nostra fe,   tenint lo grau primer.

                  Temprança gran   vós tingués per cambra,
                  la voluntat   per vós se governava,
                  gran fortitut   de vós fon la faldera,
                  de les virtuts   portàveu la bandera,
                  l'estat prudent   justícia guiava.
                  Tant fos humil,   que us estimà serventa,
                  d'on obtingués   de senyoria el grau.
                  Als peccadors   estau tostemps attenta.
                  Lo vostre nom   a tot l'infern destenta.
40 En parahís   se fa lo que manau.

19.—*dubtança*, orig. *dubitanca*, forma potser usada per exigències mètriques.

[18]   Resplendor tal   donava vostra cara,
que ·l gran Dionís   vos confessà deessa.
Vós sou govern   que lo perdut repara,
castell segur   que nunca desempara,
dels crestians   la singular princessa.
Del gran Jacob   vós sou la gran estela
y de Moysés   lo rubrum inflammat.
Ans que nasqués,   portàs estesa vela
d'ús de raho,   ab encesa canela,
50 y no us taquà   l'original peccat.

Tornada

Puix de vós prés   l'eternal Déu la tela
d'on se cobrí   de la humanitat,
a l'enemich   que sovén me repela
vós destrohiu,   que ma virtut se gela,
mon flach enginy   restant fortifficat.

XIV

RESPOSTA FETA PER JOHAN MORENO, NOTARI, EN
PERSONA DE UNA NOBLE E DEVOTA SENYORA APELLADA
YOLANT, LO QUAL NOM ESTÀ SCRIT EN LOS PRINCIPIS DE
LES SEGÜENTES COBLES, E PARLA ELLA EN LAHORS DE LA
VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

42.—*Dionis*, al·lusió al Pseudo-Dionis, escriptor cristià de les darreries del segle V, que hom confundí durant molt de temps amb sant Dionis l'Aeropagita, deixeble de sant Pau i primer bisbe d'Atenes, al segle I; 47.—*rubrum*, llatínisme, 'roig, vermell', al·lusió a l'esbarzerar bíblic del Sinaí; 47.—*inflammat*, orig. *infimat*. [XIV] rúbrica.—*scrit*, orig. *scit*; rúbrica.—*principis*, a l'original *pricipis*

[18 v]

Yo, si bé ·m tinch per indigne serventa
de vós, qui sou celestial rehina,
alt, sobre ·ls cels, mare, Verge divina,
filla d'Aquell qui tot lo món sustenta,
contemplaré a vós, magnificada
en paradís, segons que pusch bastar.
Car no ·s algú tant vos puixa lohar
quant merexeu, en vós ésser honrada.

O ¿què us diré, Verge, homil, sagrada,
10 si ·ls doctors sants prou no s'i atreveixen?
Mos pensaments bé troben e coneixen
que ja nasqués al món santificada.
De sant Johan Babtiste y Jeremies se diu,
ben cert, foren santificats.
Donchs, més de vós, que sou luny de peccats,
conjuncta ·b Déu, e cambra del Messies.

L'Espirit Sant, complint les proffecies,
vench sobre vós, eternalment eleta.
Déu concebés essent verge perfeta,
20 segons que u dix, profetant, Isahies.
Del beneyt part natura es maravella.
Entendre·s pot ab la virtut de la fe.
Déus immortal, finit mortal naixqué.
Closa parint, restàs mare donzella.

6.—*bastar* (o *abastar*), 'arribar'; 11.—*mas*, orig. *mas*;

[19]

Ab quant· amor crià vostra mamella
lo fill Jhesús, fet hom, sens carnal pare!
Ab quant· amor volgué a vós fer mare
de grans virtuts, sobre totes pus bella!
Ab quant· amor vos plagué [é]sser venguda,
30 trista, plorant, sus al peu de la creu!
Ab quant· amoramàs lo Fill de Déu,
restant en vós la fe qu· era perduda!

No ·s pot comptar, com fós al cel rebuda,
Déu e los sants quants us feren la festa.
Més que la neu tenui la sobrevesta
molt resplendent, la corona deguda.
De plenitut de glòria sou plena,
alt en lo cel, a hon senyorejau.
Tots aquí van, los qui vós procurau,
40 desliures són de l'infernàl cadena.

Tornada

Tots los meus drets, Mare de Déu serena,
tinch ja perduts, si vós no m'advocau.
Ab vostre Fill, senyora, ·m concordau.
Sots lo mantell cobriu la mia squena.

Endreça als jutges

Jutges d'onor, puix que tenui la mena
del bon saber, e de virtuts la clau,
aquest meu dir, si en res vos desplau,
yo ·l vos tramet que y sia feta smena.

30.—*sus*, 'prop, a la vora'; 40.—*són*, orig. *sou*..

[19 v] RESPON N'ANTHONI VALLMANYA, NOTARI, EN LAHOR
DE LA VERGE MARIA E PER HONOR DE LA JOYA, EN
RIMS CAPFINITS, MARIDATS, ENCADENATS E AB RE
TRONXA.

Sou vós sens par, Verge, dona polida.
Polit és quant vostra persona porta.
Port segur sou hon Déu hom se deporta.
Deport en vós pren Trinitat complida.
Complit fonch bé quant Déu prés carn humana.
Humà bé ·ns és si ·l cors nos comunicha;
comunich tal, que ·n lo cor del bo ficha.
Fich los genolls. Com tinch l'ànima sana,
mercè yo us clam,
10 que de greu fam
lo poble tot e regne preserveu,
pus mare sou e filla del Qui us féu.

Sa veig lo fruit que ·n vós floreix e grana.
Gra de vós nasch, e romangués poncella.
Poncell Jhesús, Fill de l'hom Déu apella,
apell li fa tal, la gent crestiana.
Crestià fonch e per nós prés mort dura.
Dur era ·l jorn per los juheus, gent mala.
Mal tant no ·s féu jamés en camp ne sala.
20 Sal menjà ·quell del Qual vós teníeu cura.
Mercè yo us clam,
que de greu fam
lo poble tot e regne preserveu,
pus mare sou e filla del Qui us féu.

[XV] 2.—*deport*, 'complaença'

[20] Cur de vós molt, qui de tots crims sou pura.

Pur és lo loch hon per Déu fós bé mesa,
mes, sen-vos Ell que havia per si presa,
prés dins l'infern Luciffer hon atura.
Atur-me dir corn dich cosa tan alta.

30 Alt és lo cors qui ·s consagra sus l'ara.
Lar bell e net és per vós, de Déu mare,
mar sou dels bons hon l'omilitat falta.

Mercè yo us clam,
que de greu fam
lo poble tot e regne preserveu,
pus mare sou e filla del Qui us féu.

Salt dampnós fa qui de vós se desalta.

Desalt molt hé dels qui us meten gran dubte.

Dubt yo fer mal amant vós qui redubte.

40 Redubt a Déu que ·l bon servent esmalta.

Esmalt sou clar hespill hon Déu se mira.

Mir dret al cel, lo qual regiu, senyora.

Senyor Déu n'és, he ·l bencrehent l'adora.

Ador he ·l prech que mort cruel no ·ns fira.

Mercè yo us clam,
que de greu fam
lo poble tot e regne preserveu,
pus mare sou e ffilla del Qui us féu.

37.—*se desalta* (*desaltar-se*), 'prendre desplaer'; 39.—*redubte* (*redubtar*), 'témer';

[20 v]

Fir dolçament lo qui a vós se gira.
50 Gir-se vers mi vostra pietat molta.
Molt grahiré, si aquella m'escolta,
escolt-me ·ls prechs pels quals mon cors sospira.
Sospir tement, vinch a vós, Verge neta.
Net és tot ço que ·n vostre cors habita.
Hàbit en goig pus m· ànima ·l cogita.
Cogit Déu, yo, los peccats me remeta.
Mercè yo us clam,
que de greu fam
lo poble tot e regne preserveu,
60 pus mare sou e filla del Qui us féu.

Tornada

Remet-ho-vos, Mare de Déu eleta.
Elet és cell qui és just no h· sospita.
Sospit-me tant com Déu axí us visita,
visit de pau, o feu que us ho cometa.
Mercè yo us clam,
que de greu fam
lo poble tot e regne preserveu,
pus mare sou e filla del Qui us féu.

54.—*net*, orig. *het*; 59.—*preserveu*, orig. *presrveu*; 63.—*no h·* (*no ho*), orig. *nob*.

[21] RESPOSTA FETA PER LUÍS MONYOÇ, NOTARI, EN LA
HOR DE LA VERGE MARIA, PER HONOR DE LA JOYA.

Verge sens par, de les castes pus casta.
Palau elet e cambra preeleta,
dins en la qual Déu prengué sa retreta
e s'encarnàs. Dir com, lengua no y basta.
Genolls ficats, vos supplich, e mans juntes,
il·lumineu mon flach enteniment;
perquè lohar puixa vós purament,
feu revivir mes virtuts ja deffuntes.

Verge sens par, quant la Trinitat santa

10 determenà en vós pendre posada,
e que lo Fill, de vostra carn sagrada
tot se vestís, del cap fins a la planta,
embaxador, ab cara molt serena,
vos envià, l'àngel sant Gabriell,
qui, devallant ab altres molts del cell,
agenollat vos dix: «Gràcia plena».

Verge sens par, gran fon la maravella
que ·n vós causà la tal missageria.
Ymaginàs lo modo com seria,
20 Fill concebent restar verge puncella.

[XVI] 14-15.—*Gabriell / ...cell llegiu Gabriel / ...cel*

[21 v] Misteri fon tan alt, que testa flaca
de mortal hom no l'ha jamay entés.
Vós sola fos la que prest lo comprés,
filla d'Adam però neta sens taca.

Verge sens par, quant vós digués «*ancilla*»,
demanant-vos l'infinit Déu per mare,
dins vostre cors sobrevenint lo Pare
hoc e tots tres, sens fallir ne centilla,
hun cors sagrat de vostres sanchs formaren,
30 tan excel·lent, que nunca ·s trobà tal.
Vestí'l-se ·l Fill, e nat ab cors mortal,
primer pastors, puys, tres Reys l'adoraren.

Verge sens par, lum dels errants e guia,
port de salut, de les vèrgens primera,
de paradís camí just e carrera.
General ley a vós no comprenia,
l'original peccat fon en la resta.
E si us volrà algú d'açò reptar,
entre ·ls elets no ·l vullau receptar,
40 vaja ·n l'infern a posar tal requesta.

Endreça

Mare de Déu, pus gran lahor d'aquesta
no trobo al món que us puixa presentar.
Supplich-vos molt la'm vullau acceptar,
fent qu· ab los sants celebre tostemps festa.

25.—«*ancilla*» al·lusió a la resposta de Maria a la salutació de l'àngel, Lluc-I, 28; 28.— *hoc e*, 'i també';
36.—*de les*, orig. *dels*.

[22] RESPON JOHAN GAMIÇA, NOTARI, EN LAHOR DE LA
VERGE MARIA, PER HONOR DE LA JOYA.

A tu m'acost, mare del Creador,
Déu Jhesucrist, reyna trihumphada.
A tu m'acost, hi et prenc per advocada,
perquè ·n est cas, dién ta gran lahor,
no ·m falgues, no.
A tu m'acost, filla de Déu eleta,
y a tu supplich que los labis me untes.
A tu m'acost, perquè, ab les mans juntes,
diga de tu la virtut, tan perfeta,
10 de ton valer.

O eternal, o font de gran saber
on per guarir los peccadors occorren!
O eternal, àngels e sants adoren
ta deïtat, mirant lo teu ésser
hunit ab Déu!
O eternal, tu est la vera taula
hon escriví aquell antich de dies.
O eternal, tu ·ns has ubert les vies
de parahys, sens ficció ne faula,
20 molt clarament.

Tu has obtés de Déu, perfettament,
grans donatius, més qu' altra creatura.
Tu has obtés que, restant verge pura,
has infantat a Déu omnipotent,
sense dolor.

[22 v] Tu has obtés ésser de mar estela
y nunca may poder ser peccadora.
Tu has obtés ésser merexedora
d'aver cubert a Déu de la gran vela
30 d'umanitat.

Déu infinit, ans que ·l món fos creat,
te preservà puríssima e santa.
Déu infinit de tu prengué la manta
ab què ·ns quità aquell cens caregat
del primer hom.
Déu infinit te ha pres en esposa,
y a tu mirant son voler se deporta.
Déu infinit a tu ha feta porta
del pus alt cel hon tot lo bé reposa
40 dels crestians.

En pus alt grau que tots los altres sants
après de Déu te ha Jhesús aseyta.
En pus alt grau te adoram, beneyta.
Y a tu fem tots, prostrats, ab juntes mans,
oració.
En pus alt grau, per ser homil, reportes,
sobrerestant que no ·s deu, senyoria.
En pus alt grau te dix «*Ave Maria*»
sant Gabriel quant li obrist les portes
50 del teu retret.

Tornada

[XVII] 34.—*quità* (*quitar*), 'pagar'; 50.—*retret*, 'cambra privada'; *defalt*, 'falta';

[23] Premi d'onor, los béns qu· ab tu aportes
tants són e tals, que may dir-los poria.
Premi d'onor, si no ·ls dich com devia,
defalt és meu. Per ço prech me comportes
com inperfet.

XVIII

RESPOSTA DE ARCÍS VINYOLES EN LENGUA TOS-
CANA, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA
JOYA.

Dilecta da Dio, obediente ançilla, il
Re superno tanto innamorasti, che tuoy
pensieri et acti d'amor casti a Llui
piacendo, xuxò tua mamella.

Da te processe, merediana estella, il Verbo
divino che en carne presentasti. Fructo di vita
in mezzo'l verno dasti. Per te la Çiesa canta:
«*Ave, o mari stella*».

Ma tu che sieddi sul carro trihumphale,
10 Virgine pura, eterna, sacra et alma,
victoriosa insegna di paradiso,
et nella dextra porti aurea palma,
al mio desir, che sta apprendo l'alè,
porgi la mano con amoroso riso.

54.—*comportes* (*comportar*), 'consentir', 'tolerar'. [XVIII] 9.—*sieddi*, 'seus'; 14.—*porgi*, 'allarga'

[23 v]

Tu permansisti del tuo parto chiara
e parturisti Dio de carn· e d'ossa,
ne may pecasti, ne fu in tua possa.
Si meritasti, tua vita'l dechiara.

Matre d'onयोmo, amabile e chara,
20 che'n gli creati sola tu fuste rosa,
«*estella maris*», chiara più ch'altra cosa,
«*matre, regina*», dal tuo Figlio amara.

Noy, ignorante, di quanto il cel comprende.
Da virginità tu se sola fecunda.
De charità mirabil salamandra.

L'empireo cel, tua vista jocunda, a
tua disiança la Trinità attende. Portami
dunqua nella celeste mandra.

Salda colonna in cui sola s'apoggia
30 tucta speranza ch'a te erge ·l camino.
Alba dal cel che ne portal matino
chiaro d'un sol sença ventosa poggia.

Hel cor pudico che d'ira non si noggia,
Dio s'agit da da pietate chino.
Imperatriçe ti fece per destino.
Tu destruxisti la infernal troggia.

Ceraffin cantan «*Regina te laudamus*»
si dulçamente, ch'al son delle parole
morte m'invita sança amaro gusto.
40 Illustraray il nostro escuro sole
in questa valle dove «*te sospiramus*»,
che tu del cel ne mostri'l camin justo.

17.—*possa*, 'poder'; 19.—*onyomo*, 'tots'; 22.—*amara*, 'amarga'; 23.—*ignorante*, orig. *ingorante*; 24.—*se*, 'ets'; 27.—*disiança*, 'desitjança'; 28.—*mandra*, 'mansió?'; 29.—*salda*, 'segura'; 32.—*poggia*, 'pluja'; 33.—*hel*, errada per *del* o *pel*; 33.—*si noggia*, s'enutja; 34.—*s'agit da*, (*s'aggira?*), 'es gira'; 34.—*chino*, 'inclinat'; 36.—*troggia*, 'porca';

[24]

Quel che tu guidi non perde may la via,
Quel che ti pregua non perde la speranza.
Quel che ti çiaama chon ferma chonfiança,
più ha di te ch'a domandar sapria.

Quel ch'en te pensa, tu pensy in luy pría.
Quel che tu tienni non cadde in errança.
Quel che diffendi non teme la parança
50 del gran nemicho che'l nostro mal dissia.

Candida cerva con duo corno d'oro,
tua figura gran purità demostra.
Nesun mi tochi d'intorno'l collo scritto.

Libera farti il gran Ciesare mostra,
ma tu, guarnita del divinal thesoro,
fuggi al cielo e lassimi contrito.

O archa su dal Novo Testamento,
virga d'Aron mirabile fiorita,
sença humore, ma sol chon quella aíta
60 che fu in te de l'alto ebumbramento.

O vaxell d'oro immobile al vento,
che ne portasti la manna dela vita,
tu se la torre daviticha guarnida
da ta[1]y scudi che fay Dio contento.

O divinale, dulcissima pintura, nel
paradiso eterna patriarcha e di salute
maravello signo.

O fructo santo di nostra scura marcha.
Ma te lasù di nuy non te cura.
70 Laudar a te non bastarà ingegno.

47.—*pría*, 'abans'; 50.—*dissia*, 'dessitja'; 58.—*fiorita*, 'florescència'; 60.—*ebumbramento*, 'obumbrament'; 69.—*lasù*, 'allà dalt'

[24 v]

Tornada

Santa piú ch'altra humana creatura.
Fenice dal cel. Da quisto mare barcha. Por
Dio tu te ne portasti'l pegno
d'umanità, non come l'altra charcha.
Mandoti la espiritual procura che faccia a
me d'alchuna saggia degno.

XIX

LO MATEIX ARCIS VINYOLES RESPON, EN LAHOR DE
LA VERGE MARIA, PER HONOR DE LA JOYA.

O pur engast de l'alt carvoncle feta.
Archa de fe de pur setim forjada. Mirra
d'amor vos ha tant conservada ab vostre
Fill, Qui us ha deyfficada. Mare de tots,
aprés d'Ell pus eleta, hon permanent fós
d'àngels circuhida, l'Esperit Sant de vós ha
fet lanterna.

Puix, donchs, per mi sou tant ab Déu unida,
il·luminau l'esperit que s'inferna,
10 perqu· ab laors de mi siau servida.

Dels cristians la ley és favorida
per vós, portant nostra salut eterna.
La pietat de Déu ¿qui la governa,
si no la let e caritat materna,
que Déu, quant hom, dolçament ha monyida?

73.—*pegno*, 'penyora'; 76.—*saggia*, 'prova'. [XIX] 2.—*de fe*, orig. *e fe*; 12.—*cristians*, orig. *cristianis*

[25] O beneys hulls, mans, braços e mamelles,
que dignament ver Déu e hom tractaren!
Vostres cançons li són tostemp novelles;
tant en lo breç, d'amor l'affalegaren,
20 que may d'Ell «no» senten vostres orelles.

L'àngel vos dix: «Ave, flor de donzelles»,
al qual parlar los cels s'agenollaren.
Vós, responent «Fiat», vos confessaren
àngels e trons, y ·ls ceraffins cantaren
càntichs molt bells en sonades molt belles.
Súbitament, prenyada gloriosa,
Déu vos tramés del cel riques estrenes
de dotze stels, que us feren luminosa,
tant, que Adam, de les escures penes
30 véu claredat dins vós, maravellosa.

O claustra gran de plantes delitosa!
D'archs crestallins e d'or fi són les menes.
De diamants les claus vostres són plenes
e de çaffirs. Tan fetes sens esmenes,
que may degú la véu pus sumptuosa.
Jamés yvern los verts arbres despulla
ni optunnal tempesta los altera.
Divinitat que dins vós se reculla
fent sant concert, o divinal cambrera
40 e tan humil, que may en res ergulla!

20.—*breç*, orig.. *brec*; 22-24.—*Ave...* / ...*fiat*, al·lusió a Lluç I, 28-38; 37.—*optunnal*, variant *d'autunnal*; 37.—*tempesta*, orig. *tempsta*; 40.—*ergulla* (*ergullir*), 'orgullar', 'agafar orgull', 'devenir orgullós'.

[25 v]   Planta de fruyt   ab gloriosa fulla.
D'amor en Déu   encesa gavarrera.
Perquè lo cel   nostre sperit espera,
vós sostengués   cruel dolor e fera.
Tot quant voleu   és just que Déu ho vulla.
Qui us és donat,   lo pa del cel ell tasta.
Dins qui vós sou,   gran caritat abunda.
Representau   la flor de llir, tan casta,
original.   De virginitat mundà,
50 dins puritat   vostre çaffir s'engasta.

Endreça

Mare d'Aquell   que la humana pasta
rebé dins vós,   ab caritat profunda.
Contemple yo,   si ·l peccat no ·m contrasta,
en paradís   vostra cara jocunda,
puix mon pregar,   alt en lo cel, no basta.

XX

RESPOSTA DE SOBREVERO, EN LAHOR DE LA VERGE
MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Perquè lohar puga   vostra senyoria
en tal consistori,   Verge gloriosa,
siau-me lum clara,   mostrant-me la via,
ornau-me la pensa   y l'ànima mia,
puix sou la font noble   de béns habundosa.
La glòria vostra,   lo món tot confessa,
de gran excel·lència   los àngels avança.
De sant y de santes   sou vós la princessa.
Teniu privilegis   que us fan ser deessa,
10 tan alts, que nenguna   jamés los alcança.

[XX] 7.—*àngels*, orig. *àngeles*

[26] Vós sou mare y verge, piíssima santa,
de totes les vèrgens la cima y senyora.
Parint Déu hi home, la Sglésia us canta
de misericòrdia regina y manta.
De la mar estela il·luminadora,
sobre tots los òrdens dels àngels, pujada
vos ha lo Fill vostre, fent-vos digne centre.
Peccar no podíeu, essent preservada
perquè fósseu temple hi nostra posada,
20 d'Aquell qui nou mesos portàs en lo ventre.

Del cel sou escala y digna clavera.
Atènyer la glòria sens vós, no ·s comporta,
car sou la lanterna mostrant la carrera.
Teniu la reguarda portant la bandera.
Als bons qui us serveixen, obriu vós la porta.
La mort tan amarga sentís, molt agresta,
que, trist, per nós rembre, Jhesús prés en terra.
En tots vostres actes portàveu conquesta
de l'alta cadira, hon d'àngels la festa
30 rebeu, tan solempne, que infern s'atterra.

Mirant-vos, beneyta, per ser d'omil pasta,
volgué Jhesús pendre de vós la figura.
Hi d'altra part, bella y verge molt casta,
li fós tan accepta, que res no contrasta
tingau aquell ceptre que ·l Fill vos procura.

16.—òrdens, orig. *ordenes*; 22.—atènyer, orig. *atenyr*; 24.—reguarda, 'reraguarda'.

[26 v] Si us dich de Déu forma, vós sou molt condigna,
Si cel vos nomene, estau molt pus alta.
D'àngels e d'archàngels senyora sou digna.
Homil, tan perfeta, ni may tan benigna,
40 serà jamés vista, qual Déu vos esmalta.

Desiga ma lengua tenir per estrena
que fós digna sempre, portant-vos oferta
d'aquell noble títol «de gràcia plena»,
que ·ns levà la colpa ensemps ab la pena,
e fent-nos reviure lo cel nos concerta.
Al qual, ab triumpho, passant d'esta vida,
pujàs a la dextra de Déu, molt contenta.
Los àngels vos loen per mare ·nfinida.
Puix teniu corona de tants béns guarnida,
50 pregau per nosaltres, car sou-nos parenta.

Endreça

Senyor respectable, per ser mal texida,
si ·n res ma resposta a vós descontenta,
esmenen los jutges, yo ·ls prech, ma fallida,
a ffi que romangua lohada y servida
aquell· a qui sola mon dir se presenta.

[27] RESPOSTA DE LANÇOL, EN LAHOR DE LA VERGE
MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Alt, en lo cel, la geraxia canta
moltes lahors de vós, senyora pura,
entre les quals, mon voler se decanta
aquelles dir, que l'Esripture santa
de vós escriu. Ab tal noble figura,
que sou del sol molt ricament vestida,
hi ·ls vostres peus tenu sobre la luna.
Corona d'or portau, tota guarnida,
ab dotze grans esteles circuïda,
10 significant lo que diré, cascuna.

Fós en lo món sobre les santes una
que no pogué peccar may en sa vida.
Los sants tostemp corrien tal fortuna,
que si jamés no feren falta ·lguna
porie's fer la fessen ben complida.
Ni may aquests en qualsevol fahena,
axí com vós obrant, mèrit guanyaren,
car no visqué algú d'ells sens esmena
sinó vós sols, que prengué per estrena
20 gran puritat, de la qual vos loharen.

Totes ensemps les vèrgens vos cridaren
verge sens par, de gràcia molt plena.
Los ceraffins y ·ls sants, tots s'alegraren
perquè les gents totes, vos apellaren
mare d'Aquell qui lo món determenà.

[XXI] 1.—*geraxia*, òbviamet per *jerarquia*; 4.—*Esripture*, per *Esriptura*; 16.—*aquests*, orig.
aquestes.

[27 v] Font de tot bé, d'on tota virtut mana,
vós huy regnau ab pietat benigna.
Dels navegants sou ferma tremuntana
que, sens perill, al qui bé la demana,
30 lo port segur de paradís consigna.

Als pares sants los fon cosa molt dignà
d'on vós creàs de vostra carn humana.
Entraven tots dins la presó maligna
fins vós obrís lo tresor, que designa
goig e salut, que tristes dolors sana.
Ab greu turment en vós se transportava
la passió del treball que sentia
la viva carn, als martres sants penava.
Mas tal dolor, dins vós, tant penetrava,
40 que tot lo cors e l'ànima us dolia.

Déu, vostre Fill, a vós sols excel·lia,
mostran-vos clar verament que us amava.
Teniu saber ab tanta senioria,
que revelau als àngels, cada dia,
los divinals misteris que us mostrava.
Verge ·xcel·lent e mare verdadera,
per vós tenim nostra culpa remesa.
O rich vexell d'on tot lo bé s'espera!
Dins vós portàs la deïtat sensera
50 que may los cels han tenguda compresa.

[28]

Tornada

Puix Déu no vol   sens vós tingam attesa
sa gran amor,   la qual tant nos prospera,
confie molt   de vostra gran altesa,
que, no mirant   ma pensa, poch entesa,
vós me sereu   per tostemps migancera.

XXII

RESPOSTA DE GENIS FIRA, EN LAHOR DE LA VERGE
MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Ans que peccant,   general malaltia
pel món senbràs   lo nostre primer pare,
en lo. més alt   de l'alta gararxia,
bella per tot,   humil verge Maria,
Déu infinit   vos elegí per mare.
Port dels elets,   reyna del qui perilla.
Del primer crim   vos ha feta deliure
l'eternal Déu,   per cloure's dins la illa
del ventre sant   de vós, mare y filla,
10 perquè ja morts,   per vós pugam reviure.

Vexell perfet,   la Sagrada Scriptura
ser infinits   vostres misteris mostra.
Del primer jorn   nos fonch la lum figura,
vós, clara lum   de nostra vida seurà,
il·luminant,   ajudadora nostra.
Goig sens tristor,   vós sou divinal sala,
per a passar   a Déu, ferma passera,
y de Jacob   vós mostrau bé la scala
lo peccador,   ab què lo cel escala.
20 De Moysés   vós sou la gavarrera.

[28 v]   Vengut lo temps   qu· avia fet promesa
de pendre carn   lo vostre Fill insigne,
volgué que vós,   de gràcies encesa,
primer al món   vos mostràsseu devesa
tota florint,   de bellea condigne.
En tan alt grau   vos mostràveu perfeta,
que tots los mals   de mal feyen retraure.
A vós mirant,   cambra de Déu eleta,
del malpensar   la pensa ja retreta,
30   teníeu tots,   pensant a Déu més plaure.

                  En hun instant   essent organitzada,
Verge ·xcel·lent,   dins vostra mare casta,
vós presentàs,   de complit seny dotada,
virginitat,   joia tan estimada,
que Déu volgué   pendre la vostra pasta,
dins vós entrant,   verge cambra divina,
archiu sagrat,   hon reposà nou mesos.
D'humanitat   cubert ab la cortina,
al món ysqué,   per mostrar-nos la mina
40   de parahís,   fent-nos d'infern defesos.

Vós nos féu pont   segur al cel passatge,
reyna dels cels   y dels àngels senyora,
seguretat   sou vós y ferm guiatge.
De Jhesucrist   vera sou vós ymatge,
qui humilment   com a Fill vos honora.

[29] Vós sou l'estel, vós sou la lum molt clara,
búxola sou y ferma tremuntana.
Los ja perduts, vós sou la qui ·ls empara.
Als tribulats, vós prest girau la cara.
50 Tot nostre bé de vostra font emana.

Endreça

Font de salut. De Déu excel·lent ara. De Gedeon
vós sou rosada lana. Sens vós, jamés l'Esperit Sant rosara,
ni dels inferns portes, Jhesús traucara portant los sants
als cels per cenda plana.

XXIII

RESPOSTA DE MIQUALOT PÈREÇ, EN LAHOR DE LA
VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Del més alt cel haveu ubert la porta,
Déu vostre Fill, criat en vostre ventre.
Filla de Déu, la mort nos haveu morta.
Dels peccadors confort, qu· a tots conforta,
ligant Satan en lo més fondo centre.
Vós sola sou, humil Verge Maria,
vexell perfet, del primer crim exempta.
Déu eternal preservada us tenia,
en res en vós de tacha no volia,
10 puix Ell volgué de vos pendre la ·mprempta.

[29 v]

Y Déu vestí's de l'humanal linatge,
per vós passant, com sol per vedriera.
Vós lo seguís en aquest món salvatge
trenta-y-tres anys en aspre romiatge.
Vós l'amollis com fa lo foch la cera.
En vós, homil, Déu se féu creatura.
D'omilitat jamés perdent la força,
vengué ·n lo món, passant molta fretura.
De vós semblant, naixqué bella figura,
20 del ventre cast, prenint novella scorça.

Ab tot que fós tan gran vostra bellea,
Verge ·xcel·lent, qu· a totes excel·líeu,
a vós mirant, tots perdien legea
de malpensar. Com les flames la tea,
als desonestes d'onestat enceníeu.
Sant Dionís per Déu vos adorarà
quant conegué a vós, Verge tant bella,
si lo gran Pau, de cert, no l'i mostrarà,
vós, nostra lum, del cel estela clara,
30 de Déu Jhesús fósseu mare donzella.

La humanal natura, desterrada
per lo peccat de nostre primer pare,
sobre ·ls ceraffs haveu vós exalçada.
De parahís mostrant la bella ·ntrada,
reyna dels cels, filla de Déu y mare,

14.—anys, orig. *annys*; 24.—*tea* (*tea* o *teia*), probable castellanisme, cast., *tea*

[30] vós dels inferns   haveu romput les baldes,
dels pares sants   desligant les cadenes,
perquè, la creu   portant per armes saldes,
d'on ancilla   Jhesús en vostres faldes,
40 lo peccador   se deffén de les penes.

Premi perfet,   de glòria penyora
per qui ·ls peccants   en parahís alt volen.
Obedient,   vostre Fill vos adora.
Los àngels tots   vos adoren, senyora.
Per vós, pahuruchs,   tots los inferns tremolen.
Vós sou l'archiu   de gràcies complida.
Per vós la font   de parahís emana.
Los richs tresors   del cel donau sens mida,
vós decretant,   cancellera ·nnoblida.
50 Tot quant voleu,   lo vostre Fill ho mana.

Endreça

En hun instant   vostra nívia vestida
fonch del Sant Cors   dins lo cors de sent· Ana.
E sixant· anys   après de vostra vida
al cel pus alt   pujàs, tan favorida
emperadriu,   de Déu feta germana.

39.—*saldes* (*sald*), 'segur, fort'; 40.—*ancilla* (*ancillar*), 'fer-se esclau' (no figura al DCVB); 46,—*pahurucs* (*poruc*), forma ant. 'poregós'.

[30 v] RESPON BERNARDÍ VALLMANYA, ESCRIVENT, EN LA
HOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Por ab gosar,   ardiment e temor,
me van entorn,   lohant-vos de Déu mare,
filla del Fill,   mare de vostre Pare,
mare tenint   de tots fills lo millor.
Por dech haver   que us haja dar lahor
mon esperit   ab lengua viciada,
mas prencn esforç   pensant vostra dolçor
e que us trobàs   primer santa que nada.

10   Vós sou hun flum   de pietat corrent
d'on tots malalts   obtenen medecina.
Vós sou hun riu   qui de la font divina
tal aygua pren   que may la va perdent.
Ans, perquè sou   humil singularment,
sou de virtuts   inextimable falla.
E dich açò,   perquè naturalment
al loch més baix,   l'aygua tostemps devalla.

O, bé ·ns mostrau,   espill d'omilitat,
la qual ab si   totes virtuts afferra,
que l'arbre sol   aquell se cala ·n terra
20 lo qual de fruyt   està més carregat.
Tant merexeu   e tant vos és donat,
que sol Déu és   qui de vós major sia.
E perquè més   useu de pietat,
vol que d'El pus   tingau la milloria.

[XXIV] 3.—mare, al *Cançoner Català de la Universitat de Saragossa*: mara; 4.—mare, orig. mire, al CCUS: mara; 5.—dech...haver...haia, al CCUS: deig...aver...aia; 7.—mas, orig. mis; 8.—nada, orig. nata, al CCUS: nada; 11.—hun, al CCUS: un; 16.—devalla, orig. devlla, al CCUS: devalla; 17.—espill, orig. eshill, al CCUS: espill; 18.—totes, orig. tots; 19.—se cala (calar-se), 'inclinat, dirigir cap avall'; 22.—Déu, al CCUS: Déus;

[31] Com de la mar penja tot lo govern
en lo regir que fa la tremontana,
axí lo bé de la virtut humana
està penjat del tot en vostre pern.
E com la nau perilla molt l'ivern,
30 si bon pilot no conduheix la fusta,
cert, tots perim, trebucant-nos l'infern,
si vostr· amor a bon port no ·ns ajusta.

Sens vostres béns tot rich és freturós,
e malvolgut sens vostra benvolença.
May troba fi qui sens vós res comença,
e tot delit, sens vós, par enujós.
Del més cruel basta fer piedós,
vostra mercè, qui tot lo món transpassa,
e del pregon del cor maliciós,
40 traure desigs que bones obres fassa.

Tornada

Mare de Déu. Si ·s troba viciós
ne may fallí algú per lohar massa,
yo dich que u só per lohar poch a vós,
d'on só perdut, si mercè no m'abrassa.

26.—*tremontana*, al CCUS: *tremuntana*; 28.— *penjat*, al CCUS: *penjant*; 30.—*conduheix*, al CCUS: *condueix*; 30.—*fusta*, l'leny, embarcació feta de fusta; 31.—*cert*, al CCUS: *cert*; 31.—*trebucant-nos* (*trebucar*), 'capgirar'; 35.—*fi*, al CCUS: *ffy*; 36.—*enujós*, al CCUS: *anugós*; 38.—*transpassa*, al CCUS: *trespassa*; 37.—*piedós*, al CCUS: *piadós*; 40.—*bones*, al CCUS: *bonàs*; 41.—*Mare de Déu*, al CCUS: *tanta sens quant*; 42.—*ne may fallí*, al CCUS: *ne fallí may*.

[31 v] RESPOSTA DE MESTRE PERE DE CIVILLAR, ARGENTER, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Al tempo que Febo su gran claridat
fue demostrada en el centro profundo,
muy grande teniebra hi escuredat,
por nimio discurço de antiguidat,
de certo quedó en las partes del mundo.
Yo, conquistando con mi vano plazer,
dormiendo ·n un letxo con bellos cotxones,
fue transportado en un lindo vergel
muy oloroso, de grande valer,
10 segund que veres en mis conclusiones.

Fallándome dentro, en esta foresta
toda ·nredada de lindos gesmines,
fue aparecida la Virgen honesta
en un carro trihunfante, mutxo bien puesta,
cercada de ángeles e de cerafines,
todos lohando su grande clemència.
De su resplendor cahía ·n el suelo;
levantéme de presto por ver su potencia,
mirando su gesto y mas excel·lència,
20 de tal claridat que li diere el cielo.

[XXV] 1.—*Febo*, el sol; 7.—*cotxones*, són nombrosos els noms que, com *cotxones*, apareixen escrits en grafia catalana (*mutxo, ditxos, sachó; sallió; perles, riquas, aquell*, etc.); 15.—*ángeles*, orig. *angels*; 20.—*diere*, orig. *dirce*

[32]   Aquesta es la madre   de consolación,
inmaculada,   del todo perfeta.
¡O buenos ditxos   del rey Salamón!
Como los loha   con gran devotión,
de todo peccado   la faze muy neta
y pone dolçor   y grande alegría!
Y est· es la fuente   de quien, cierto, mana
sabor y scientia,   segund proffetía,
y pone ·n las gentes   sabiduría,
30 y da salvati3n.   por natura humana.

          Los padres antiguos,   aquesto sentid
con grande alegría,   cantando el misterio.
O reyna, senyora,   vienès de la vit
d· aquell sant3 Jassé,   do viene David,
segund que lo cuenta   en el su psalterio.
Tú, de las vírgenes   la perfecti3n,
tu grand claridad   desfaze la niebla.
Tú eras digna   de coronati3n,
pues sal·li3 de ti   la qual salvati3n
40 qu· a todos sach3   de scura teniebla.

          Los santos prophetas   con grande victorià
de muy riches perles   brodan el su manto.
Aquesta senyora   màs gan3 la gl3ria,
y ahún a las gentes   es cosa not3ria
que concebi3   de Spírito Santo.

26.—*alegría*, orig. *lagria*; 27.—*quien*, orig. *quie*; 34.—*Jassé*, pare de David, del qual descendeix Maria; 36.—*vírgenes*, orig. *virgens*; 40.— *tiniebla*, orig. *tenibla*.

[32 v] Y est· es la guía de la salvación,
de todos lohada, los cherubines.
Esta, entre todas, la perfección
muy sancta, sabida, con gran discretión,
50 serà por memòria fasta a los fines.

Tornada

Muy sabio senyor, Visrey espectral
de la senyoria del Rey d· Aragón,
amado fiel, justo, no mudable,
pues vos causador del fecho notable,
la sempre lohada vos de ·l gualardón.

XXVI

RESPOSTA DE MESTRE LORENÇ DIAMANT, MESTRE D'ESCRIURE, EN
LAHOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

Lo tan alt grau, pura Verge Maria,
mare d'Aquell del Qual vós sou factura;
¿com porà dir lengua ni Scriptura
lo que ·s pertany a vostra senyoria?
Com vull pensar lahors que s'· merexen,
vinch a portar mon seny en tal eclipsi,
que ço que penç ésser l'Apocalipsi,
és l'abecé que los infants conexen.

Àngels del cel jamás acabarien
10 dir lahors tals com vos pertany, senyora.
Àngels del cel, meten bona penyora,
lo que ·s merex de vós dir, no porien.

[XXVI] 3.—*Scriptura*, orig. *sriptura*

[33] Àngels del cel vos colen per regina,
emperadriu, mare verge pus sancta.
Àngels del cel vos conexen més, tanta,
que no ·s pertany a l'honor cerafina.

L'Omnipotent, senyor Déu de l'altisme,
ans res creàs, vos elegí per mare.
L'Omnipotent, vós filla, y Ell pare,
20 sola us trià pura, sens null soffisme.
L'Omnipotent, sense negun exemple,
de vós féu l'Hom, ver Déu, en un supòsit.
L'Omnipotent, sense negun depòsit,
del seu car Fill volgué vós fósseu temple.

¿Qui, sinó vós deu ser la més honrada,
Verge homil, entre ·ls sancts flor e lir? .
¿Qui, sinó vós, del peccat preservada
après del Fill, qual Déu vólch elegir?
¿Qui, sinó vós, sobre les dones pura,
30 neta, sens crim, vexell sanctifficat?
¿Qui, sinó vós, parí sobre natura,
lo Fill de Déu, segon en Trinitat?

Singular sou, digna Mare de Déu,
pus altament sobre ·ls cels exalçada.
Singular sou, noblament col·locada
après Jhesús, qui vol ço que voleu.
Singular sou, de gràcia tan plena
que ·ls penidents, de mort vós restaurau.
Singular sou, dels cels tenint la clau,
40 mirall de sancts, de virtuts font e mena.

38.—*restaurau* (*restaurar*), 'salvar'

[33 v]

Tornada

Flor de les flors, deman-vos per estrena
que m'accepteu per vostre servidor.
E vostre Fill, qui és larch donador,
que ·m do ·l gipó, e fendré'l per esquena
si ·m vendrà stret, que tinch grossa carena.

XXVII

RESPOSTA D'EN JOHAN SENT CLIMENT, NAHIPER,
EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, PER HONOR DE LA
JOYA, EN RIMS ESTRAMS.

Sancta dels sants, pus sou vengud· al segle,
ab junctas mans vos coman la meua arma,
e que ·m gardeu d'aquella mala secta
dels peccadors, qui són ferits de verga.
Sancta, vós sou de Jhesús vera cambra.
pali d'or fi qui defensau los òrphens.
Siau-me scut en lo que yo tant dubte
de caure bax en l'infernal sepulcre.

Verge sens par, d'omilitat sepulcre,
10 font de virtuts, sou estada ·n lo segle
nostre repar; en açò yo no dubte.
Per vós serà salvada la meua arma,
sola sens vós, mare de tots los òrphens.
Vós confoneu de Mahomet la secta,
flor virginal de totes virtuts cambra.
Lo gran Sathan haveu ferit ab verga.

45.—*carena*, fig. 'gepa'. [XXVII] 3.—*arma*, arcaisme 'ànima'; 4-5.—*secta* / ...*ferits de verga*, al·lusió als musulmans; 16.—*verga*, grafia ant. de *verge*

[34] Vós infantàs la medecinal verga
qui desliurats nos ha del mal sepulcre.
Jhesús beneyt no l'infantàs en cambra,
20 mes pobrellet s'és mostrat en lo segle,
ni ha tengut de rics-hòmens la secta.
Al temple sant lo portàs, que no dubte
axí ·l portàs com porten tots los òrphens.
Simeon dix vos travessarà l'arma.

No us ha pogut fer nafrar la vostr· arma
lo vil Satan ab la seu cruel vergua,
d'aquell peccat original, que ·ls òrphens
fels cristians són guardats del sepulcre
de l'infern brau. E qui dirà «yo hu dubte»,
30 de paradís no veurà may la cambra.
Aquests seran semblants dels qui la secta
de Mahomet han tengut en lo segle.

En aquell punt que vós partís del segle,
alt en lo cel montà lo cors e l'arma.
Vós haveu fet rompre la mala secta,
e vostre Fill los ferrà tots ab verga.
Vostres devots possehiran la cambra
celestial, pus han emparat òrphens.
Vers penidents, vos dich que res no dubte,
40 que no cauran dins l'orrible sepulcre.

19.—*pobrellet*, ant. diminutiu intensiu de *pobre*; 23.—*Simeon...l'arma*, al·lusió a Lluç II, 35;
24.—*us*, orig. *ns*; 30.—*dels*, orig. *de*.

[34 v]

Endreça

Jutges valents qui manteniu la cambra
del Gay Saber, tramet vers novell d'òrphens,
si tal fareu, verga secta no dubte,
ni axí poch arma, segle, sepulcre.

Tornada

Senyor Visrey, com sereu en la cambra
teniu record en deffensar los òrphens.
Si tal fareu, en açò gens no dubte,
sereu deffés de caur· al mal sepulcre.

XXVIII

RESPOSTA D'EN BERTHOMEU SALVADOR, STUDIANT, EN
LAHOR DE LA VERGE MARIA, PER HONOR DE LA JOYA.

A vós, qui nou cors ha glorificada,
presente lahors que may foren fetes,
seguint Gabriel, Adam y els proffetes.
De noble present yo us faç enbaxada,
Jhesús, vostre Fill, essent saludada,
se vólch encarnar dins vostra persona.
Del cel estelat sou alta patrona,
dels elaments tots fós magnificada.

Enmig dels ceraffs fós molt favorida
d'archàngels e trons, virtuts e planetes.
La luna y ·l sol, estels y cometes pujant,
excel·lent, vos han circuïda.

[35] Oobren-se los cels, e ·ntrau sens guiatge.
Los martres e sants, tothom fa gran festa
pensant que del Fill vos sou manifesta
la mare, e Rey qui us dóna l'estatge.

D'omilitat gran portant la mesura,
parís vostre Fill en terra deserta.
La cambra teniu, null temps fon uberta.
20 Adoran tres reys la vostra figura.
Levant-se ·l Josep, rebent les offeretes,
acosta's a Déu ab gran continença.
Senyor natural, puniu la offença
d'Erodes portant espases inertes.

Verge sens peccat jamés fóch trobada,
ni martre, su vós, qui portàs nou mesos
lo Verb divinal a Qui som sotmesos.
Servir-lo sens frau, puix pagua soldada.
Per Déu eternal fós santificada
30 ans no creàs l'om ni Eva peccàs.
Mirant bé us està, prenint per lo bras
lo gran Camarlench qui us ha coronada.

De dotze rosers enmig de l'hombratge,
honor impetràs, qui tots los amanta,
e canta'ls tots jorns l'Església santa.
Mirau de la fe insigne miracle,

[XXVIII] 13.—*oobren-se*, errada per *obren-se*; 14.—*martres*, orig. *martrs*; 22.—*continença*, orig. *contineça*; 25.—*fóch*, probable errada per *fonch*; 26.—*su*, valencianisme, 'sinó'; 27.—*qui*, orig. *qni*; 35.—*amanta* (*amantar*), cobrir.

[35 v] carvoncle molt rich, de nós advocada,
de perles guarnit, balays e rabins,
lo gran paradís. Tots los ceraffins
40 publiquen llur veu, cridant-vos lohada.

Tornada

Donchs, Verge homil, mudau-nos la planta
en goig e forment. Levau-nos la fam.
La mar s'enbraveix. A vós invocam
se'n vaga ·l peccat qui tots nos espanta.

XXIX

RESPOSTA DE JOHAN VERDANXA, MENOR DE DIAS,
EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, EN RIMS ESTRAMS, A
LA JOYA.

Port de virtuts, no perillosa plaja,
on, sens temor, los peccadors s'ormejen.
A vós, descriu lo gran Apocalipsi,
cobrí lo sol tenint als peus la luna.
Tant ha pujat d'omil la vostra planta,
que, transpassant dels cels totes les portes,
filla del Fill ensemps sou mare, y verge
portant al món lo Redemptor de colpes.

Quant me record de vós canta l'Esgleia
10 sola sens par hi sola sens exemple,
ab gran espant yo gos pendre la ploma;
si vull parlar, hoig titubar ma lengua.

39;—*balays* (*balaix*), 'espècie de robí de color de rosa'; 38.—*rabins*, errada per *robins*.

[36] Del gran David vós sou torre guarnida,
y de Moysés foguejant gavarrera.
De Sathanàs partís lo cap en peces.
De parahís reparau les cadires.

Pus altament concebés en la pensa
lo Verb etern, que dins lo verge ventre.
Vós començàs de virginitat norma,
20 car, de primer, neguns la conexien.
Tan moderat portàs lo vostre virve,
que ·ls continents, de vós prenien regla
de sos desigs, mirant la vostra cara;
als no temptats apagàveu les flames.

Quant vostre Fill, penjant entre dos ladres,
morint, matà la mort qui ·ns destrohia,
tota la fe perderen los apòstols;
vós assistís, comparent per nosaltres.
A vós, de mort la gran dolor cobria.
30 Com no morís per dol, fon gran miracle.
Màrtir algú a vós no s'acompara,
puix de tal grau, vós attengués la cima.

En loch tan alt vos ha deifficada
lo qui us crià y vós parís donzella,
que governau del cel lo gran imperi,
y tots los béns per vós sol s'aconsiguen.

[XXIX] 21.—*virve*, errada per *verví*, 'nom d'una classe de roba, segurament procedent de la ciutat francesa de Vervins, o segons l'estil d'aquesta'; 24.—*apagàveu*, orig. *apagaven*; 32.—*puix*, orig. *buix*.

[36 v] Dels justs sou goig, de les vèrgens carvoncle,
dels peccadors lo pavès qui ·ns deffensa,
dels turmentats remey qui ·ls aconsola,
40 y dels perduts castell on se reparen.

Tornada

Estela gran, la vera tremuntana
que per la mar d'aquest món trist nos guia.
Guiau-me vós, ab lum de vostr· antorxa,
perquè perills del malvat no ·m trebuquen,

XXX

RESPOSTA FETA PER EN LUÍS CATALÀ, EN LAHOR DE LA
VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

En tantes parts vostra bondat destil·la,
mare del Fill en Trinitat unit,
que mon saber és menys d'una centil·la
a declarar aquella gran postil·la
hon se conté vostre preu infinit.
¿Com poré, donchs, ab despoblat entendre,
donar lahors a vostra dignitat,
si de virtuts haveu pogut estendre
tan alta lum, que ha bastat compendre
10 los grans secrets de la Divinitat?

Ab plenitut eternalment creada
sots lo govern del Pare divinal,
per son valer dignament preservada,
la vostra carn, tostemps sanctificada,
may importà peccat original.

[XXX] 4.—*postilla*, cast. *apostilla*

[37] Del Creador tan agradable sposa,
y ab son voler axí fós de concord,
que, desijant una mateixa cosa
degudament, hoy's veniu formosa,
20 quant a regnar vos fon lo cel ubert.

Per ser homil, la glòria infinida
havent actes de l'íncreat Senyor,
virginitat vos ha tant ennoblida,
que mare fós sanctament elegida
hi us consignà tota sa gran amor.
L'infinit Déu, prenent en vós factura,
lo vostre cors volgué deifficar.
Sou en los cels tremuntana segura,
per als devots delitosa pastura,
30 y als peccadors reffugi singular.
Ceptre portant en lo sagrat imperi,
dels grans tresors, reyna dispensau.
Sacrarí fet per a tan alt misteri.
De gran dolor sofferís l'improperi,
plena d'Aquell qui ·ns ha portada pau.
D'eterna mort per ésser deffensora,
àngels e sancts vos miren excel·lent,
y en tot lo món vos conexen, senyora,
pux l'Incomprens en tal grau vos honora,
40 qual a son grat merexeu dignament.

32.—*actés*, llegiu *atés* (*atendre*); 36.—*prenent*, orig. *pronent*; 36.—*eterna*, orig. *aterna*

Sola sens par, dels cels la més insigne,
de puritat teniu ornat vestir,
al que valeu la corona condigne,
lo loch pus alt, la cadira més digne,
que maternal se pogués elegir.
De castedat teniu blanca divisa,
daurat cinyel de luminosa fe,
y de set goigs brodada cortapisa.
Si, poch sabent, vos lohe de tal guisa,
50 humil devot, vos demane mercè.

Endreça

Espill molt clar per hon s'ateny la visa
d'aquell tresor que ·l primer hom perdé.
Puix que Jhesús per ell pagà la sisa,
Mare de tots, vestiu-nos tal camisa
que mereixcam fruir lo major bé.

XXXI

RESPOSTA DE BERTHOMEU DIMAS, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, EN RIMS ESTRAMS, PER LA JOYA.

Si m'atrevesch entrar l'escura silva,
no sens temor, delit me dóna senda.
Lo poch que y sé, indigne, dir no dubte,
vença la por lohar la Mare verge.
No ha bastat natura ·b son ingeni
l'ús de rahó ni la humana claustra,
tanta lahor compendre ·n lo seu ésser,
que l'ignorant no puixa dir sens torçre.

[38]   Devoció   endreça nostra lengua
10 y no consent   servem jamés scilenci,
    puix concebem   en nostre mortal carçre.
Digne pensar   devem tenir principi,
que may no fon   dins los eternals límits
    més liberal.   Senyora, fós sens colpa.
Aprés Jhesús   tan virtuosa falda,
los nostres mals   cobrint, no pot fer ombra.

          Mira lo món   y admira's d'aquest fènix,
y ·l cel espant   sosté de tal caracte.
Los peccadors   en lo seu si recolzen.
20 Troben-la ·ls justs   auctora ser de mèrit.
    Prenen de si   letícia los àngels.
La Trinitat   nos ve ·n glòria perdre.
Prenint lo Fill   humana carn de mare,
ha recreat   lo món pujant en l'arbre.
Los infernats   en lo tenebrós regne miren,
pensant   la pena fer menys aspre.
Y los del cel   contemplen aquest medi.
Archana gran   e negoci dels segles,
Eva peccà,   y aquesta prés lo càlzer
30 vivificant   d'aquella l'omicidi,
e ha sanat   la nostra cruel naffra,
fent devallar   Jhesús fins en lo centre.

[XXXI] 12.—*penser*, 'pensament'; 18.—*caracte*, 'caràcter'; 21.—*letícia*, cultisme 'alegria'; 28.—*archana* (*arcana*), expressió llatina amb la qual s'aHudien els secrets d'estat (no figura al DCVB).

[38 v]   Son Fill cobrà   la senyoria ·n l'óme,
y ·ls àngels seus   prengueren no poch greuge.
Bé natural   que nostre cor escalfa
havem attés   per ella ·n lo sepulcre.
Déu nomenà   l'ajust de les grans aygües
d'aquell bell nom   hon gràcies s'ajusten,
més alt que ·l cel,   Maria, tan profunde
40 com és l'abís,   y extensa més que ·l segle.

Endreça

No cessaré,   a vós, virginal ceptre,
donar lahor,   puix sou nostre refugi.
A qui ·l volrà,   vestir gippó de seda,
y a mi, cobriu   de vostra clara tomba.

XXXII

RESPOSTA DE HUN CASTELLÀ SENS NOM, LO QUAL
DIX EN LOHOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

O misterio muy profundo:
Creador de cielo y terra,
Redemptor propio del mundo,
lo primero y lo segundo
de trino en uno c· yncierra,
principio y fin ineffable.
Porque no sé si erraré,
datme lengua con que fable,
siquiere de lo palpable
10 pues que para mas no sé.

- [39] Como romero que prueba
para passar algun vado
por algun bordón que leva,
mi obra, en son de sser nueva,
serà, mas cierto, traslado.
Sigamos en sus lahores
nuestras muy savias doctrinas.
Madre de los peccadores,
florezca, flor de las flores
20 «*sicut lilium inter espinas*».

- Esta es quien nos aparega
el gualardón de la fe.
Esta es de quien l· Església
translada de la ley vega
«*floruit virga Jesse*».
Excel·lència tan perfeta
no sé quien compararí.
De las planetas, planeta,
«*et quasi mirra electa*
30 *sicut cedrum Libani*».

Da muy richo gualardón
a quien escrivirla dessea.
D· esta canta Salamón
en una breve liçión:
«*Tota est pulcra, amica mea*».

[XXXII] 20.—«*Sicut lilium inter espinas*», etc., nombroses expressions i cites preses del Càntic dels Càntics i del Llibre de la Saviesa; 21.—*aparega*, llegiu *apareja*; 34.—*breve*, orig. *breve*; 34.—*liçión*, lliçó.

- [39 v] Y en los capítulos mismos
responde el mismo profeta
contra argumentos sophismos:
«Ahún no eran los abismos
40 «*ego jam eram concepta*».

Esta, de los cielos llave,
«*mater est sponsa Christi*»,
nos mudó de Eva «*ave*».
Y ésta canta muy suave:
«*Inviolata permansisti,*
Ave Mater peccatorum,
Ave Virgo nimis digna,
Ave Regina celorum,
Ave Domina angelorum,
50 *Ave Stella matutina.*»

Tornada

Yo no demando jubón,
ahunque no falta copdicia;
mas, antes pido perdón,
templando, como lladrón
delante de la justicia.

43.—*de Eva Ave*, joc de mots en el qual *Ave* al·ludeix a la nova *Eva*, Maria; 45-50.—
«*Inviolata...*», diverses invocacions preses de la lletania mariana.

[40] RESPOSTA DE VILALBA, EN LAHOR DE LA VERGE
MARIA, DITA PER HONOR,

Alta sens par,   santa Verge Maria,
vostres devots   deuen tenir delit,
quant, humilment,   volen dir en escrit
vostres lahors   de molt gran alegria.
És veritat   que hom no y bastaria
dir tots los béns   de vós, senyora nostra,
mas solament   açò que rahó mostra
vull explicar   a vostra senyoria.

Tres dignitats,   senyora, vós teniu:
10 neta del vil   peccat original,
mare de Déu,   verge pura sens mal,
reyna dels cels   y gran emperadriu.
Sant Agostí   en hun tractat escriu,
quant de peccats   ell entengués parlar,
en res de vós   no volia pensar,
fora del crim   de tot peccat, vos diu.

Cert és e clar   que Déu omnipotent
vos elegí   per mare del Fill seu,
al Qual, en tot,   entegra part li féu
20 del seu poder,   a Ell dret pertanyent,
A vós dotà   de gran dot excel·lent,
car ço que ·l Fill   tenia per natura,
fonch tost en vós   per gràcia molt pura.
Semblant vos féu   a Ell, molt merexent.

[XXXIII] 1.—*sens*, mot repetit per errada a l'original; 3.—*volen*, orig. *voleu*.

[40 v] Junta-se hui prop de la Trinitat.
De tots los béns vós sola sou complida.
Filla de Déu, y Déu vos té escrita.
Cambra e clau sou de la Trinitat.
Ama-vos Déu, y Ell de vós és amat.
30 Déu, en quant Fill, vos és obedient,
e ·n quant Senyor vos és tostemps placent.
Lo seu voler és vostra voluntat.

Àngels e sants, tots vos donen lahor.
Lo poble bo vos desige servir.
Vostres devots no cessen jamás dir
de vós, virtuts de singular valor.
E lo servent, dels servents lo menor,
qui de vós creu perfeta puritat,
sia per vós, en gràcia posat
40 de vostre Fill, nostre Déu e senyor.

Tornada

Senyor Jhesús, Vós, qui tan gran amor
haveu, en tot, a la mare mostrat,
als seus devots hajau-los pietat,
salvant-los Vós, qui sou ver salvador.

[41] RESPOSTA DE JOHAN DEL BOSCH, CIUTADÀ DE
XÀTIVA, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA
JOYA.

Flach és l'enginy si vós no m'ajudau,
mare d'Aquell qui lo món ha salvat.
No puch errar si vós ab mi us armau,
plena de bé, los hulls a mi girau,
vostre servent, qui us ha tostemp amat.
Res en lo món a mi tant no m'aterra,
com és en dir, Verge, vostres lahors.
La mia mà la ploma ·b por afferra.
Ma voluntat dirà, sobre la terra,
10 especials ymnes cantats de vós.

Font emanant de virtuts abundós
més alt que ·l cel, profunde que l'abís.
Plena de dons, vostre Fill graciós
vós lo portàs al món, tan dolorós,
e fés obrir lo port de paradís.
Eva augmentà en sos fills lo peccat.
Colpable mort no has donat e dan.
Per vós, homil, Jhesús és devallat,
prenent la carn ab tots s'és germanat
20 e cancellàs la carta de Satan.

Ab l'engas[t] mil[l] e cor de diaman[t],
¿qui bastarà al que vós merexeu?
A quants doctors han dit e parlaran,
vostres virtuts a tots sobran.
Molt prop estau del Qui morí ·n la creu.
Mare, conech e ve'm de cascun dia,
verge tanbé, ¿no ·s cas de maravella?
Temple d'onor per si fa jeraxia.
Tot ajustat miracle, yo diria,
30 mar· e ·ndessems parir verge donzella.

Déu eternal, dins la vostra capella
en hun moment sol, fon organitzat
home perfet. Portà sense querella:
El es vestí de la vostra gonella,
ço és de carn, semblança de peccat.
O gran Hester! A llevat de la fe,
mesures tres mesclàs de la farina:
lo nou e vell eternal en tot bé,
la carn d'Adam l'arma creada té,
40 e ·n l'unió de persona divina.

Lo món perdut per vós, la gran Reyna,
fonch restaurat. Caygut en la sendera,
de Mardotxeu la ràbia canina
vós destronís, essent la medicina,
e reportàs lo brot de l'olivera.

[XXXIV] 26.—*cascun*, orig. *cascuna*; 43.—*Mardotxeu*, fig. Lucifer; 44.—*destronís*, orig. *destruhirs*; 45.—*reportàs* (*reportar*), 'portar de nou'.

[42] Sobre los cors dels àngels exalçada,
àurea, vós, tenint molta aurèola.
De dignitat infinida dotada,
Mare de Déu en cos glorificada.
50 Sols d'aquest nom lo Lucifer tremola.

Tornada

O flor del camp, principal de l'escola
de paradís, après Déu eternal.
Del primer cas, jo us dich immune sola.
Major tenui que ·ls ceraffins l'estola de
caritat, virtut perpetual.

XXXV

RESPOSTA DE GAÇULL, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA,
TIRANT A LA JOYA.

Mare de Déu ésser no merexqué
altra que vós, per gran humilitat.
Ni, sens lahor, l'alta Divinitat
humana carn dins vós pendre volgué.
Ans e après tostemps immaculada
verge, del part restàs neta com vori.
Excel·lentment d'infinit béns dotada,
e del món tot verdader ajutori.
Vós sou la font brollant nostra salut,
10 sacrari ferm de gràcia ·bundant,
emperadriu, deessa trihumphant.
De tots los cels, per infusa virtut,

[42 v] als navegants vós sola sou bonança,
als pelegrins camí segur e guia.
Dels pobles tots en vós és la sperança,
puix que sou d'ells advocada molt pia.

De paradís porta sou divinal
e bell palau y archiu d'oració,
e vera lum portant redemció
20 a grans e chichs y a tots en general.
Vós sou castell molt fort, inexpugnable,
regina gran d'infinida bellesa,
per mèrits tals a negú comparable,
flor de les flors e clau de saviesa.

Ab propis béns haveu rebut tal guany,
que, dignament, ab vostre Fill regnau
tant, que, sens fi dotada, vós restau
de tan alt loch, qual mare vos pertany.
Carvoncle sou qui més que ·l sol clareja,
30 al qual mirant rebem gràcia tanta,
que ·ls esperits de vicis nos deneja
e d'aquest món en l'altre nos transplanta.

Vostres lahors e lo quant mereixeu,
santes e sants ni ·ls àngels bastan dir,
car per virtu[t]s, sou vista resplandir
tant, que no us fall sinó que fósseu Déu.

[XXXV] 23.—*comparable*, orig. *cemparable*; 34.—*basten*, orig. *bastan*.

[43] De dotze stels ornada vostra testa,
als cristians és maniffesta cosa,
tenint lo sol per bella sobrevesta,
40 per drap de peus a vós la luna ·s posa.

Endreça

Verge sens par, los cels feren tots festa
com en aquells entràs, pura com rosa.
Per ço, lohant, homil, yo us faç requesta
vós me pugeu hon tot lo bé reposa.

XXXVI

RESPOSTA DE LUÍS GARCIA, SCRIVENT, EN LAHOR
DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

A vós per lohar, dels àngels senyora
e Mare de Déu, no ·m basta ·l saber.
Jamés deffallís, ans fós causadora
de nostra salut. De tots guiadora.
Repar d'aquell crim que l'om volgué fer.
Dotat vos han molts. De virtuts guarnida,
de tals han fruhit los sants en lo món,
a tots prevalgués; ab Déu sou hunida.
En altres majors yo us mir enriquida.
10 Negú no u atteny, en vós sola són.

[43 v]   Ans de res crear,   per Déu fós eleta
en temple sagrat   de Qui la carn prés.
Obrat ha en vós   obra tan perfeta,
al deute primer,   vós, Verge, ·n sou neta,
lo vostre sant cors   gens no y és comprés,
preservada fós.   Tingués vida pura.
Jamés no gustàs   verí de peccat.
Volgué-us Ell formar   sens pendre lesura,
per ço que vestís   noble vestidura;
20 figurant-la vós,   Déu hom s'és mostrat.

                  Vingués en la lum   del món.
E creada, ab voler estrem,   vos regonegué.
En aquell instant,   dels cels devallada
és tota virtut   en vós transportada.
Persona vivent   jamés la tingué.
Sola meresqués   vós ésser la mare.
Per humilitat   concebés lo Fill.
Tramés l'Esperit   per l'eternal Pare,
sencera restàs,   segons yo compare
30 com lo raig del sol   fa dins en l'espill.

                  Per aquell· amor   que Déu vos tenia
de grans donatius   vos féu habundant,
que les vostres mans   sa gran Senyoria
tractassen nodrint   en la infància.
D'açò excel·liu   e sou trihumfant.

[XXXVI] 14.—Verge, orig. *Veoge*; 18.—*lesura*, 'lesió'.

[44] Altre sinó vós, digne secretari
no fonch de Jhesús, qui és nostre bé;
per ço us comanà la clau del sacrari,
e quant devallat de Montecalvari,
40 lexat per los seus, restà ·n vós la fe.

Del seu principat donà-us la fadigua,
no y entre nengú si a vós no plau.
Tot lo que vós féu Jhesús no hu desligua,
e ·l vostre mantell nostres mans abrigua.
Si gràcia ·s fa, vós les impetrau.
Al vostre trespàs temé's la fort guerra
del gran Luciffer; aquell no fós vist.
Per vós l'Increat retornà ·n la terra.
L'ànima ·b lo cors portan sa desferra,
50 pujat és als cels, seu ab Jhesucrist.

Endreça

Reyna dels reys, dins en la bandera
del vostre amor, teniu-me cubert.
Si no us he lohat, segons que volguera,
deman-vos perdó, qui sou mare vera,
guarniu-me, del pris no ·n reste desert.

41.—*fadigua (fadiga)*, 'dret feudal que els senyors cobraven de les finques urbanes que els vassalls venien o empenyoraven'; 49.—*desferra*, 'despulles'.

[44 v]   RESPOSTA D'EN BERNAT DEÇPUIG, EN LAHOR DE
                      LA VERGE MARIA, TIRANT A LA JOYA.

          D'escuredat   tenint la pensa llesa,
mèrits tan alts   jamés poré comprendre,
Verge, sens vós,   dels àngels més entesa,
gens practicar   no ·m cur de tal empresa.
Vós parcial,   nengun porà rependre.
Per guia us prenc   de sacra Taulegia,
centre perfet,   hon vera lum se troba.
Mon esperit,   mala[l]t de litargia,
si l'exalçau   en l'alta jerarchia,
10   serà curat   tocada vostra roba.

          De paradís   haveu ubert la porta,
pres a Jhesús   la vostra ferradura.
Vós cancellàs   aquella senda torta
vivificant   la nostra vida morta,
e ·ns divertís   a la via segura.
De vós Hester   figura fon molt vera.
No us comprenqué   la ley tan rigorosa,
Déu eternal,   de la colpa primera,
sol entre tots   vos preservà sencera;
20   restàs après   constant victoriosa.

          L'objecte gran   de vostra senyoria,
dels dissoluts   levada cobejança,
los apetits   de cast· amor floria.
Àngel ni sant   no u féu. ni fer poria
que l'ome calt.   de gel prenguéis semblança.

[XXXVII] 6.—*Taulegia*, ant. *teologia*; 8.—*litargia*, ant. *letargia*; 15.— *divertís* (*divertir*), 'conduir'.

[45] D'infinitat coronàveu obtesa
en aquest món, vós, excel·lent reyna.
De l'actual, senyora, fós il·lesa
per hon obríis la immortal devesa
30 aconseguint fruyció divina.

Dels ceraffins ab cors glorificada,
vós triumphau, no crech del tot finida.
Sou après Déu la més deifficada,
mare ·ndessemps hi verge sublimada,
«*secundum quid*» vos puch dir infinida.
Fènix vós sou, ocell singularíssim,
d'omilitat lo perfet grau atesa.
Vós nos portàs l'Anyell eminentíssim,
prenent ab Ell martiri perfectíssim,
40 on vós cremàs de caritat encesa.

Mirant en creu la majestat divina
no dissemblàs a la fort salamandra.
Dins lo gran foch qui lo món il·lumina
cremant visqués, produhint medecina
de gran salut, com féu report Cassandra.
Restant en vós no ficta fe, mas vera,
fés convertir los dexeptes dubtosos,
e pendre lum, portant drete carrera
de vós, qui sou perfeta gavarrera,
50 uberts los hulls d'aquells molt tenebrosos.

45.—*Cassandra*, profetessa grega; 46.—*ficta* (*ficte*), 'fictici';

[45 v]

Tornada

Mare de Déu, raons persuasives,
si lengües mil en boca tul·liana
Déu convertís, ni menys demostratives,
porien dir vostres perrogatives.
No y ha bastat l'Esgleya crestiana.

Endreça al senyor Visrey e mestre de Muntesa.

Senyor Visrey e de Muntesa mestre
si del vellut no us par que sia digne,
lo qual, só cert, haveu més en seqüestre,
perquè mon dir de tot no vaja ·n destre,
carmesí ·m dau, com a senyor insigne.

XXXVIII

ARCÍS VINYOLES, PER HONOR, EN LAHOR DE LA
VERGE MARIA.

Mare de Déu, qui sols pogués meréixer
nom divinal, per virtut de l'Altisme.
Font d'on nasqué lo sant Cristianisme,
regau lo puig y en fruyts sants feu-lo créixer.
Girau vers ell, moguts de pietat,
los vostres hulls, ab la qual contemplaren
lo Fill humil, sens colpa turmentat,
y en tot obrar jamés lo desemparen.

52.—*lengües*, orig. *leugues*; 52.—*tul·liana*, (*tul·lià*), 'ciceronià'; 53.—*convertís*, orig. *convertirs*; 56.—*que*, orig. *qne*.

[46] Mare de Déu, com lo sant matrimoni
10 vos abillàs de joyes precioses,
lo cap guarnit de penses luminoses,
tan clarejants, que seguràs lo dimoni;
al coll portàs collar d'or fi bronit;
als musclas sants, aquella gran cadena
de nostra fe; y en vostres pits, guarnit
carvoncle pur de la divinal mena.

Mare de Déu, vestís vós per camisa
la fermetat listada y d'amor casta
cobre los pits de tan eleta pasta,
20 guarnit cabés de virginal camisa;
tot lo restant era de prim cambray.
De caritat eren vostres faldetes
ab marvets grochs, posats de tal espay,
que geny humà jamés tals les ha fetes.

Mare de Déu, la nubcial gonella
fonch en lo món a tots incompreensible,
lo drap estrany, la color invisible,
y entorn de peus una cercha molt bella.
Les mostres són fetes per xerubins,
30 brodant lo goig que remé nostra colpa.
Daurat cordó textit per ceraffins,
cobre la let que menjà Qui ·ns descolpa.

[XXXVIII] 12.—*clarejants*, orig. *clarcjants*; 12.—*seguràs* (*assegurar*), ant. 'atorgar a un enemic la seguretat de no fer-li mal, en cert temps o sota certes condicions'; 14.—*musclas*, orig. *muscles*; 20.—*cabés* (*cabeç*), 'part superior d'una túnica, camisa, etc., on hi havia l'obertura per passar el cap'; 21.—*cambray* (*cambrai*), tela blanca de cotó, molt fina, amb lligat de plana, que pren nom de la ciutat francesa de Cambrai, on s'inicià la seua fabricació; 28.—*bella*, orig. *belle*.

[46 v] Mare de Déu cobria l'arreu digne
mongil tallat per l'Escriptura Santa.
Vostre palau ornat de claror tanta,
misteri fon a vós, pura, condigne,
A Déu placcà l'umil sant continent,
y enamorat del que creat havia,
prengué de vós per sant obumbrament,
40 Fill redemptor de l'home que ·s perdia.

Mare de Déu, no seyta, mas prostada,
sobre ·l tapit dels purs virginals liris.
Acompanyat de multitud de ciris,
sant Gabriel vos trobà ·n la posada:
genolls ficats, mostrant-se ja vassall,
per tot lo cel vos prestà homenage.
Al que vull dir l'enteniment defall.
¡Quanta valor causà tal vassallatge!

Mare de Déu en lo món pus amarga,
50 y ara ·b lo Fill regnau la més contenta.
Ab pur vestir e tant qu· ab Déu parenta,
vos ajustàs nostra humana sarga.
Lo més valer vos ha fet més humil.
Virginitat sobre ·ls cels habundosa.
De puritats florida com l'abrill.
Dins vós se cull la fruyta saborosa.

37.—*continent*, 'aire i actitud del cos; per ext. disposició de la voluntat cap a una manera determinada d'obrar'; 39.—*obumbrament*, 'acció i efecte d'obumbrar, és a dir de fer ombra'; 42.—*tapit*, 'catifa'; 45.—*genolls*, orig. *penolls*; 46.—*per*, orig. *ger*

[47] Mare de Déu, insigna creatura,
quant humilment rebés tal maravella,
rebeu lo puig, que ·n vida s'aparella
60 servir a vós, ab gran benaventura;
en ell florint lo ceptre de virtut,
grana dins vós lo fruyt de l'esperança.
Deu qual viurà, puix a Déu ha plagut,
vós migençant en benaventurança.

Tornada

Mare de Déu, bandera de salut,
tant vos suplich quant mon saber alcança.
Lo meu lohar, si no us haurà plagut,
a peu descalç visite ·l Puig de França.

Endreça

Senyor Visrey, justicier escut
70 dels cavallers, victoriosa lança,
bon capità may en armes vençut,
faça-us Jhesús servir just la balança.

XXXIX

RESPON JERÒNIM MONÇO, PER HONOR, E EN LA
DE LA VERGE MARIA.

A l'enteniment, si gràcia l'affina,
veurà que ·l perfet en si bé no ·ntengua,
ne lengua parlant e molt que s'estengua
vos bast· a ·xalçar, sent mare divina.

Puys los atributs, verge, de vós, santa,
són fets infinits venint de l'Altisme,
no veig qui ·n lo món freture babtisme,
los digua rimant, com sant Bernat canta.

62.—*esperança*, orig. *esperença*; 69.—*escut*, orig. *estut*.

[47 v] E si ·n l'incarnar natura s'espanta
10 que, sens la gran fe, lo creure no y basta,
¿com discernirà la nostra vil pasta,
el que us ne pervé, sent vós del Fill manta?
E si d'aquell mal que no us puch rependre,
a ·lguns doctors sants los fall la sciència
en dir que ·n dispon divina clemència,
donchs ¿qui us dirà ·n rim que no ·l bast entendre?

E verge, si ·n vós no ·s póch gens estendre
aquest primer cas, parint vostre ventre,
la gran ley rompent d'Aquell qui ·n féu centre,
20 ¿lohar qui us porà, si no u pot comprendre
ne y té prou sentit a dir quant sou digna?
Puix l'Esperit Sant en vós tant dispensa,
que no u atenyem ab tan baixa pensa,
y el qui no u entén de vós no u designa.

E si ·n vostra mort, verge, fós condigna,
Jhesús exalçant vostr· arma ·xalçada,
hunit ab lo cors ser glorificada,
passant l'altra ley qual morta ·ls consigna,
no y cumpl· en açò nenguna postil·la
30 en dar-vos lahor, puix sou tan perfeta,
ne ·l gran Salamó, ne ·l major profeta,
ne ·l recte saber d'aquella Sibil·la.

[XXXIX] 17.—*estendre*, probable errada per *entendre*;

[48] Donchs, qui ·n lo bell dir sos metres atil·la
comptant les honors de vós, mare y pura,
si ·n rim vos digués, la gran escriptura
no us bast a lohar, quant una cintil·la,
e mostre ser tal com l'arch de la figuera
tirant vers lo cel, ab tan flaca força
que ·l menys no y atteny, com molt se reforça.
40 Donchs, ¿com bastarà damunt l'alta spera?

Tornada

E puix guordonau caseu sens espera,
del poch donatiu que ·n dir-vos s'esforça,
fent l'arbre fruir qui sou vós l'escorça,
¿qui us pot satisfacer, après Déu primera?

XL

RESPON FRANCESCH DE SANT RAMON, PER HONOR,
E EN LAHOR DE LA VERGE MARIA.

¿Qual dignitat ab la vostr· és equal,
que ·n lo cel sou en cors ab Déu regnant? ¿Com
descriuré començ a vós donant,
de vós essent procehit l'Eternal?
No gose dir que finida siau,
perquè dins vós ha cabut l'Infinit.
Lo vostre fruyt en tot loch l'an fruhyt.
Donchs, ¿qui ·ns nourà si vós nos ajudau?

33.—*atil·la* (*atil·lar*), derivat verbal de l'adj. *atil·lat*, 'net i ben compost' (no figura al DCVB).

40.—*spera*, 'esfera'; 41.—*guordonau*, variant de *guardonar*

[48 v]   Sols l'altitud   de vostr· enteniment,
10 molt clar sabé   lo divinal estat,
Aquel fent hom   de vós deïficat,
Mare de Déu   restàs entegrament.
D'on reportau   divina ·npressió,
perquè pres d'El   obehir-vos devem,
e parahís   per vós coneguirem,
puix que ·ns donàs   d'infern redemptió.

                  A Déu tant alt   la voluntat levàs,
que us féu sentir   quant era poderós.
Car en lo món   fós cel molt gloriós
20 on era ·quell   ab qui lo món salvàs.
Si vostre cors   tan grans béns concebé,
¿l'ànima, donchs,   quins los ha concebut?
Lo bé final   qu· avia [A]dam perdut
vós nos portàs,   qui tot lo ·ns atengué.

                  Vida ·ns fés dar   hon no trobarem mort,
car vostre bé   lo nostre mal levà.
¡O clara lum   que jamás s'apaguà!
Qui us ama poch   a ssi mateix fa tort.
Si gens obram   dels dos estrems lo mig,
30 dels mals perdó   nos haveu sens fallir,
e ·ns féu dels béns   tan alt guardó fruyr,
que ·ns graduau   sobre nostre desig.

[XL] 14.—*pres*, 'després'.

[49] De vós rebem continu beniffet,
per bé siam tarts a regraciar.
Déu s'obligà res a vós may negar,
quant vostre Fill natural se fon fet.
E puix en tot a vós tant obeheix
¿qui donchs, porà en res fer-vos contrast?
A vós mirant restava totorn cast,
40 e, concloén, qui us ignora falleix.

Tornada

Verge ·xcel·lent, si ·n mon dir se coneix
lo gran delit que lohant-vos yo tast,
no veig algú que no y vull· aver past,
puix sou la font d'on tot bé proceheix.

XLI

RESPOSTA D'EN MATHEU ESTEVE, EN LAHOR DE LA
VERGE MARIA, PER HONOR DE LA JOYA.

Lo gran estat de vostre alt linatge,
braç de Davit, noblesa molt insigne
nos ha causat, que lo vostre viage
may fallirà, ni lo segur passatge,
tenint de vós cartela tan benigne.
E no tan sols la noblesa de sanch
en vós miram, mas de moltes virtuts,
homilitat y ·l cor perdonant franch.
Virginitat del vostre liri blanch
10 nos han salvat, qui tots érem perduts.

[XLI] 10.—*han*, sembla errada per *ha*

[49 v] Caron sou vós, del cel, dich, la barquera.
Sovint remant passau los qui bé us cerquen.
May vos canssau, valent-vos, marinera.
A tots tirau a l'alta més carrera,
sols penedits, e que ·n vostre Fill creguen.
Vós, l'excel·lent, sou timó de ben viure,
vós eternal, regina de l'alt cel.
Vós, mare tal, que lo vostre bell riure
nos donà loch prop de vós per a siure,
20 dexant l'infern, amarch més que la fel.

En lo pus alt e loch major del món
lo sol com hix los raygs prenen posada,
lo vostre cor axí ·nlluminat fon,
com dins en vós, aquest singular jorn,
Déus eternal prés carn santificada.
Cambra de Déu, noble d'Aquell factura,
que fet ver hom, dins vós nou mesos clos,
prengué d'Aquell la tan dolça pastura,
que ·ns donà ·l cel, hon may passam fretura,
30 la quall remés ab molts infinits plors.

Emperadriu en major tabernacle,
après de Déu sient en tàlem noble,
vós sou d'Aquell lo singular obstacle.
Ser vostre fill és hun tan gran miracle
com may fos fet dels trips en negun poble.

19.—*siure*, variant de *seure*; 35.—*trips* (*trip*), tribu

[50]   Y en lo cap   aquella resplendor
que, transcendent,   hix de les dotze steles,
dins nostre cor   nos dóna tal claror,
d'on heretam   lo cel per gran amor,
40 hon, per honrar,   los palis vos són veles.

En pietat,   de cor tan singular,
vós avançau   a tot lo món comprés.
Benignitat   vos fa a nós amar,
en tan alt grau,   que ·n la terra e mar
no reffusau   desliurar a tot pres.
¡O puritat   de senyora tan alta!
Mare de Déu   per gran virginitat,
que may en vós   pogué ser vista falta,
ni de viltat   vostra pensa malalta,
50 ni menys se veu   original peccat.

Tornada

Mare d'Aquell   qui ·l món, com a ver Déu,
regeix e té,   e nostres penses mira.
Si lo meu dir   no és qual merexeu,
suplich de cor   vós a mi perdoneu,
car no sé pus   ni viu may taulegia.

[50 v]   RESPON MESTRE PERE ALCANYIÇ, METGE DE XÀTIVA,
PER HONOR DE LA JOYA, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA.

Cobla esparça invocant auxili divinal.

Altisme Déu,   Vós qui sou nostra via,
puix lo voler   tant en mi se reforça
per mils lohar   a la Verge Maria,
flach és l'enginy   e potència mia,
guarniu-me Vós   de saber e de força.
Mare de Déu   e advocada nostra,
entrevenint,   girau vers mi la cara,
e mon dictat   sia fet de mà vostra.
Tenint davant   lo bon Jhesús per mostra,
10 lo pris no ·s pert,   com si yo ·l tengués ara.

Resposta

L'eternal Déu   no sent creat l'abisme,
de si formant   substancial concepte,
ans de tot, véu   hun fermall tan insigne.
Podem bé dir   que ·n si molt era digne,
al produhint   sols havent lo respecte.
De vós se diu   Mare de Déu preleta,
quant adquerís   vós l'èsser corporal,
sense migà   del crim primer fós neta
e del mortal   per gràcia retreta,
20 no sent-hi vós   per instant temporal.

[51]   ¿Qui pot comptar   vostr· ésser humanal?

Primer yo trob,   tant l'ànima perfeta
e vostra carn   qu· és de pasta reyal,
lo resultant   era tot divinal.

Verge per tot,   a Déu plasent fós feta,
e més humil,   sobre tots singular,
perquè forçàs   al Déu, sobre natura,
en devallar   son cors sagrat formar,

en vós, qui sou   al món no tenint par,
30 no crehent ser   d'Aquell digna factura.

La dignitat pus alta y més pura

del Fill vos vénch   qui és lo vostre Pare,
quant concebés la creant natura.

Jamés no fon   tan alta prelatura
com vós haveu, qui sou de Déu la mare.

¿Qui porà dir   la gràcia ·nfinida
en no peccar?   Egual ab lo Filon,
molt prop estau del Qui a tots àvida;
tan bé ·1 teniu   quant la carn fonch hunida.

40 Vós sou de tots verdader Cameron.

Verge ·xcel·lent,   mare del Salvador.

Font emanant,   esperança de bé.

Perfet vexell   e ple de gran ardor.

Flor de virtut,   parint lo Creador.

Bella pertot   e molt zelant la fe.

[XLII] 37.—*Filón*, probablement Filon d'Alexandria; 38.—*avida* (*avidar*), 'donar vida'.

[51 v] Fermetat gran major no ·s pot mirar
dins vós està, pres Déu no ·s troba tal,
mostràs-la vós vent l'Ome Déu penar,
tenint la lum dins vós sens apagar,
50 per què fruïu ab carro trihumphal.

Mare de Déu, vós sou de tots la mina,
goig sens tristor e morint sens no pena.
Dins vós tenint la claredat divina,
sobre los cels sou trihumphant reyna,
hon sens fallir sereu vós la esmena.
En tant alt grau sou vós bé col·locada,
qu· és lo pus alt de l'alta jerarchia,
hon vós regnau ab la lum increada,
e regnareu, donant-me vós posada,
60 venint lo temps, homil Verge Maria.

Tornada

Font de salut, de Déu excel·lent Mare,
estel de mar, mirall de Déu lo Pare.
Vós que vestís a Jhesús, nostre frare,
vestiu-me a mi, de mal fent-me retraure,
per pur· amor, pensant a Déu més plaure.

[52] RESPON MESTRE JACME ROIG, MESTRE EN MEDE
CINA, EN LAHOR DE LA VERGE MARIA, TIRANT A LA
JOYA.

Visrey, pel Rey nostre Johan altíssim:
Alfonso, sant rey, d'inmortal memòria,
príncep per Déu col·locat en sa glòria
sobre tots reys, cathòlich devotíssim,
féu molts criats; vós li fós privatíssim.
Bé sou hereu de sa devoció,
car reveriu e dau ocasió
de mils lohar nostra, dona Maria.

Què inquiriu, me par prop d'impossible,
10 car si los senys segueix intel·ligència,
sols qui bé ·ntén e coneix, ha sciència.
¿Qui, donchs, lohar, al fi, pot l'invisible?
Per sola fe diré sant e terrible
nom posseheix, tramés del cel per Déu;
homilitat és la que més hi féu,
no ·s pot dir més, Mare de Déu: Maria.

Peccant, privà sos fills, Adam, llur pare,
d'original graciada justícia.
Preservà Déu una de tal nequícia,
20 preegint al sant Fill sens ve mare.
Per rembre'ns tots, son Verb, fet nostre frare,
de pura carn dins pura se vestí.
Verge ·l rebé e verge lo parí,
l'Espirit Sant obumbrant a Maria.

[XLIII] 3.—*per*, orig. *ver*; 19.—*nequícia*, 'malesa moral'; 20.—*sens ve*, 'sense *vae*'; *vae*, interjecció llatina, 'ai!', al·lusió a la maledicció divina pronunciada al Paraís terrenal; *sens ve* significa, doncs, 'sens maledicció', aplicat ací a Maria, la nova Eva; 24.—*Esperit*, orig. *Esperint*.

[52 v]   Verge parint,   li dix Achaz profeta,
e Gabriel,   «Ave, plena de gràcies»,
d'Eva ·bolint   les supernes fal·làcies.
Ab Déu son Fill   regnant, seu a la dreta.
May féu honor   Salomó tan perfeta
30 a Bersabé,   seguda ·n son alt tro,
quant supplicà,   a tot li dix de no.
Obté quant vol,   reyna Ester, Maria.

                  És en la cort   trihumphant tresorera,
premis e goigs   parteix en abundància,
procuradriu   dels flachs ab elegància,
dels penidents   absolent cancellera.
Reyna d'infern,   de paradís uxera,
a qui li plau   obre y cala lo pont,
als sedegants   és segellada font,
40 als de Moab   vergua ferint, Maria.

                  Del Temple vel,   de nova Sgleya barcha,
vela, timó   de la nau apostòlica.
De Jesús sos peus   té la luna cathòlica.
Del just Nohé   vinya, coloma y archa.
De David clau   e scala de patriarcha.
Conca de ros   era de Jedeon.
Tàlem d'espòs,   florint vergua d'Aron.
Lo gavarrer   porta closa Maria.

[53]

Tornada

Fènix, voltor, abella, tortra casta,
50 a més lohar, mon flach saber no basta.
Johan sopleix en son Apocalipsi.
Sols vos supplich, quant faré mon eclipsi,
siau present, il·luminant, Maria.

Endreça

Mestre devot del convent de Muntesa,
patrona llur vos fa fer tal empresa.
Sant Jordi us fa capità gran guerrer.
Ab pietat sou justicier.
Prosper-vos Déu, mare y filla Maria.

XLIV

RESPON MESTRE PERE BELL, EN LAHOR DE LA VERGE
MARIA, DIENT A LA JOYA.

Clara virtut, mirall de sancta vida,
Mare de Déu ab virginitat plena.
De vós prenem en ben obrar la mida,
saborós fruyt delliurant-nos de pena.
Port singular, govern dels qui treballen,
lum de la nit, consel en la tempesta.
Los enemichs a qui us segueix deffallen.
May derrenclís los de qui sou requesta.

- [53 v]   Molt preciós   bàlsem de vostra testa,
10 salut e goig,   als peccadors avallen.
De vós, los sants,   en paradís gran festa
celebren tots,   la gràcia no callen.
Puix mare sou   e filla tan discreta
del Fill beneyt,   que ·n lo verginal ventre
l'Espirit Sant   obrà salut perfeta,
la qual vos féu   de la virtut lo centre.
- ¿Qui dubta ·n res   que santetad no y entre,
on fa per si   especial retreta?
Santa, primer   de gràcia concentre
20 que nada fos,   entre los sants eleta.
D'on pendre vólch   humana carn e pura,
l'etern Déu Fill,   purgant l'intol·lerable
crim de Adam,   rompent sa genitura
en treball dur   e mort abhominable.
- Tal benifet,   a tots inextimable,
maternitat   infinida us procura.
Hom Déus al món,   tresor incomparable,
Rey trihumphant   e tan bella figura.
Restituheix   al femení linatge
30 corona d'aur   e gloriosa fama,
privant l'infern   de tot lo sant paratge,
puix que Jhesús   vólch apagar la flama.

[XLIV] 17.—*dubta*; orig. *dubita*; 30.—*aur*, arcaisme.

[54]   ¿Qual peccador   és, qui a vós reclama,
no senta prest   remey de son dampnatge?
O! Quant esforç   lo vituós inflama,
en son esmerç   no li fan mal ultratge.
Sobre tot cor   d'àngels glorificada,
sí com lo sol   aquest món il·lumina.
Donau socors,   tant sou magnificada,

[54 v] Ab Déu sou tant per caritat unida,
res, de migà de vós, a Ell no ·s troba.
De pures sanchs li vestís noble roba,
ligant ab Ell natura, qu· és finida.

Refugi sou a qui totom reclama.
10 Perdut no va qui pren a vós per guia.
Vós meritàs lo dolç nom de Maria,
plena de bé, d'amar Déu vera flama.
Mare de Déu nom excel·lent sols vostre.
Estela gran de mar e cel e terra.
E causa fós que perdé la desferra
del si d'Abram, lo tan enemich nostre.

Pensar no ·s pot quant sou alt triümphada,
preexcel·lint totes les jerarchies.
Santa dels sants, terme de proffecies,
20 sens peccar may eternalment creada,
pura sens par, verge y mare sola.
Del gran retret de Déu vós sou la porta.
Reviure fés natura quasi morta.
Fill Déu parís, qui tan nos aconsola.
L'eternal Verb creant a vós, en mare
vos elegí, cambra del gran Altisme,
on recollís aquell tan alt luisme,
per satisfer al crim del primer pare.

[55] Aquell tresor restituhís, senyora,
30 pagant, per tots, lo vostre Fill benigne.
Morir volgués mirant lo pal insigne.
Restant de nós a Ell, mediadora.

Govern del món, del cel la dreta senda,
ceptre real, vergua florint sens aygua.
Vós preservau que peccat no l'enaygua,
qui us és devot y en vós servir alenda.
Temple sagrat, mirra fragrant eleta.
Port de salut, jermana y esposa
del vostre Fill, on dolçament reposa.
40 Totes virtuts en vós tenen retreta.

Endreça

Dea del cel, de gràcia perfeta, lir pur e net,
incomparable rosa. Puys impetrau ab Déu qualsevol
cosa, feu, de peccat, sia ma pensa neta.

XLVI

RESPON LA GLORIOSA VERGE MARIA, PRESENTANT
LA SUA CORONACIÓ ALS SEUS DEVOTS, PER HONOR DE
LA JOYA.

Los qui m desiau loar,
mirau quant só triumphada,
que, regina singular,
Déu, mon Fill, m'a coronada.

[XLV] 34.—*enaygua (enaiguar)*, fig. 'fer perdre virtut'; 36.—*alenda (alendar)*, variant catalano-occidental *d'alendar*, 'viure'.

[55 v] Coronada fuy perfeta
ans que l'èsser meu no fos,
eternalment preeleta
Mare de Déu poderós.
E per ço, sola, sens par,
10 só tan beneventurada,
que, regina singular,
Déu, mon Fill, m'a coronada.

Coronada dins lo ventre de
la mare que ·m parí, perquè yo
fos digne centre del Qui nou
mesos portí. Preservant-me de
peccar axí fuy santifficada,
que, regina singular,
20 Déu, mon Fill, m'a coronada.

Coronada molt contenta en
la salvació,
quant, humil, feta serventa
fuy, del Fill en concepció.
E axí ·s vólch incarnar
l'Increat dins mi, creada,
que, regina singular,
Déu, mon Fill, m'a coronada.

[56] Coronada fuy partera,
30 perquè tal no fon jamés,
restant verge, mare vera,
en lo part ans e après.
Volent-me dignificar,
mare sua, tan amada,
que, regina singular,
Déu, mon Fill, m'a coronada.

Coronada fon ma vida
sobre quant virtut conté.
De tants títols ennoblida
40 que ·n lo món par no tingué.
Tal me podeu contemplar
de tots béns la més dotada,
que, regina singular, Déu,
mon Fill, m'a coronada.

Coronada en sepultura
lo cos l'ànima cobrant,
ab honor sobre natura
Déu e sants, tots devallant,
axí ·m féu als cels pujar,
50 dignament acompanyada,
que, regina singular Déu,
mon Fill, m'a coronada.

[56 v] Coronada senyora,
la major del regne seu,
en tan alta gerarchia,
que no ·m fall sinó ésser Déu.
E axí ·m fa trihunfar
après d'El, tan exalçada,
que, regina singular,
60 Déu, mon Fill, m'a coronada.

Donchs, vullau-me suplicar,
peccadors, com advocada,
que, regina singular,
Déu, mon Fill, m'a coronada.

Mossèn Fenollar.

[57] Venguda la jornada als demunt nomenats dehidors assignada, a hoyr sentència qui mils d'ells havia lohada la Verge Maria, per los dits senyor Visrey e Mestre de Muntesa e jutges per sa spectabilitat assumps, que ·s comptava .xxv. dies del mes de març, any demunt dit MIL.CCCC.LXXIII, dia de la Incarnatió, fonch donada e promulgada la devall inserta sentència, per los demunt dits jutges, en presència del dit spectable senyor Visrey e dels reverents senyor Bisbe de Crisonòpol, e mestre

10 Martí Enyego, canonge de la Seu, e de mossén Bernat Fenollar e mossèn Johan Vidal, preveres, per los dits jutges presos per assessors, en poder del discret N'Anthoni Cendra, notari, rebuda e testifficada. Instans e aquella publicar requirents, los demunt scrits trobadors, o la més part d'aquels aquí presents, constituïts, fonch lesta e ordenada la dita sentència, de manament del dit senyor e jutges, per lo venerable mossèn Bernat Fenollar, prevere e domer de la dita Seu, sots la forma següent, dins la Casa de la Confraria de sant Jordi de la dita ciutat de València.

SENTÈNCIA

D'acte semblant tan virtuós,
puix lo començ fonch gloriós,
tal fi s'espera.
Per ço, nosaltres, sens espera,
jutges donats,

en lo libel ja nomenats
caseu per nom,
mostrar volem per què ni com
lo pris se guanya,

10 e de concert caseu s'affanya
lo just seguir,

SENTÈNCIA: 10.—*affanya*, orig. *affania*

[57 v] dels assessors hoynt lo dir
que pres havem,
e precehint, com fer devem,
tots d'un acort,
mirant la creu e Qu[i] y és mort,
com se pertany.

En fets semblants per dar lo guany
a qui ·l mereix,
20 en nom d'Aquell d'on proceheix
tot bon juhí.
Vistes les obres sobre ·l fi
dels dehidors,
no menys los baxos que ·ls majors
jutgant equal;
vist quant la cambra virginal
resta lohada
e d'aquest fet glorificada
alt en lo cel.
30 Pregam-la molt, puix és l'estel
dels navegants,
les nostres penses ignorants,
en tal empresa
que ·l digne Mestre de Muntesa,
senyor Visrey,
nos ha donat, sots justa ley
guiar-nos vulla.

- [58] Vist, donchs, havem de ffulla ·n fulla
nostre libell,
40 del qual s'ateny lo fruyt tan bell
e delitable,
hoynt lo cant, molt concordable
que ·ls rims aporten,
e majorment, perquè reporten
les grans favors
de la Mare dels peccadors,
Verge Maria,
salut de nostra malaltia,
goig sens tristor,
50 en nostres mals lo bé major
aprés Jhesús,
de caritat, servant bon ús,
axí us subvé,
que més desiga nostre bé
y el que speram,
que nosaltres qui tant penam
en esta vida,
degudament és, donchs, servida
ab lahors tals,
60 que tots los bons, hoc hi los mals,
en ella speren,
e per aquella tant prosperen
bons en mellor,

50.—*major*, orig. *maojr*.

[58 v]   los mals, del mal havent dolor,
                  en bé ·s cambien,
                  en tant que tots quants ne confien
                  perir no poden,
                  ans navegant, per molt que roden,
                  attenyen port.

70 Per ço ·l senyor, ab tal record,
          Visrey prudent,
          exercitant l'enteniment
          dels trobadors,
          en lo cartell diu qui lahors
          mils li darà,
          aquell, sens dubte, guanyarà
          lo pris de seda.

DISPOSITIÓ

          Vist que sens vós   nostre cor se reffreda
en ben obrar,   Mare de Déu molt digna;
vist que sens vós   gràcies no ·ns consigna
Déu vostre Fill,   ni jamés Aquell veda
lo que voleu;
vist que sens vós,   lo qui us ha mils lohada
dir tant de bé   per si no bastaria;
vist que sens vós   lahor tal no us daria,
a vós donam   la joya consignada
que ·n merexeu.